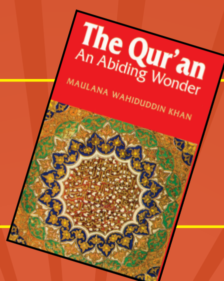
कुरआनची महानता

The Qur’an
An Abiding Wonder

– मराठी अनुवाद
ज्योती आफळे

मौलाना वहीदुद्दीन खान

NON-VIOLENCE AND PEACE-BUILDING

IN ISLAM

For other details please contact:
www.goodwordbooks.com

ही पुस्तिका खालील पत्त्यावर मिळेल.

अब्दुस समद खलिल अहेमद

१०५०, रविवार पेठ, पुणे – ४११००२

फोन नं. : 020 24472830 मोबा. नं.: 9665059035

कुरआनची महानता

The Qur'an An Abiding Wonder	– मराठी अनुवाद ज्योती आफळे

-मौलाना वहीदुद्दीन खान-

प्रस्तावना

या संग्रहामध्ये- कुरआनच्या दोन पैलूंची संक्षिप्त चर्चा करण्यात आली आहे. पहिला, त्याचे अस्तित्व हाच कुरआन हा ईश्वरी ग्रंथ असण्याचा पुरावा आहे आणि दुसरा इसवी सनाच्या सातव्या शतकात ज्याप्रमाणे अरबी प्रेषित मुहम्मद यांच्यावर त्याचे जसे प्रकटीकरण झाले, त्याप्रमाणे त्याच्या मूळ स्वरुपाचे जतन!

कुरआनपूर्वी श्रध्दावंतांसाठी ईश्वराकडून अनेकवेळा ग्रंथांचे प्रकटीकरण करण्यात आले होते आणि श्रध्दावंतांनीही ते निष्ठेने लिहून ठेवले होते. या सर्व पार्श्वभूमीवर पवित्र इस्लामिक ग्रंथ पूर्वीच्या ग्रंथांपेक्षा विशेष वेगळा ठरतो. केवळ कुरआन परिपूर्ण आहे आणि ईश्वराकडून प्रकटीकरण झालेले इतर ग्रंथ अपूर्ण आहेत असे म्हणता येणार नाही. पवित्र ग्रंथाची या प्रकारे वर्गवारी करणे प्रेषितांमध्येच वर्गवारी करण्यासारखे होईल. मग कुरआन आणि इतर ग्रंथांमध्ये फरक काय? तो एकच की, कुरआनच्या मूळ मजकुरात कधीही हस्तक्षेप करण्यात आलेला नाही. याउलट इतर ग्रंथांचे स्वरुप आणि मजकूर यांत फार वर्षांपूर्वी हस्तक्षेप करण्यात आला. मूळ स्वरुपाचे आणि रचनेचे जतन हेच कुरआनचे महात्म्य आहे. ईश्वराचे मार्गदर्शन आणि पापमुक्तीचे असाधारण साधन म्हणून त्यापूर्वीच्या ग्रंथांपासून ते वेगळे आहे, ज्याची सप्रमाणता अंतिम दिवसापर्यंत अस्तित्वात राहील. कुरआनचे जतन हे लक्षणीय कौशल्याचे आणि समर्पणाचे त्याचप्रमाणे कष्टाचे काम होते. त्यापूर्वीच्या ग्रंथांचे मूळ स्वरुप आणि रचना अस्तित्वात राहिली नाही. या पार्श्वभूमीवर कुरआन जतन करण्याच्या कार्याचे महत्व उमगते. केवळ कुरआन हाच जतन करण्यात आलेला धर्मग्रंथ म्हणून सुरक्षित राहिला आहे. या चराचर सृष्टीवर ईश्वराची सत्ता आहे. त्याने या ऐहिक जगात माणसाला पूर्ण स्वातंत्र्य दिले, मात्र ते केवळ त्याची कसोटी घेण्यासाठी. या स्वातंत्र्यामुळेच पूर्वीच्या धर्मग्रंथांमध्ये माणसाने फेरबदल केले. अगदी त्याचा नाशही केला. माणसाने त्याला प्राप्त झालेल्या स्वातंत्र्याचा दुरुपयोग केला. अखेर माणसासाठी कृपा म्हणून ईश्वराने कुरआनच्या माध्यमातून आपले अंतिम मार्गदर्शन भावी पिढ्यांसाठी पाठवले. त्याचबरोबर त्यांनी ते जतन करावे यासाठी योजनाही आखल्या. अशाप्रकारे ईश्वराचे प्रेषित आणि त्यांचे सहकारी अपराध्यांविरोधात दीर्घकाळ लढण्यात आणि जगाच्या इतिहासात नव्या जगाची स्थापना करण्यात यशस्वी झाले. जुन्या जगाच्या जागी नव्या जगाची स्थापना करण्यातही ते यशस्वी झाले. या नव्या जगाचे सत्याशी अतूट नाते असल्याने त्यातून कोणताही धोका न पत्करता कुरआनच्या चिरकालीन जतनाची हमी मिळते.

- वहीदुद्दीन खान

❊ भाग पहिला ❊
कुरआनचा युक्तिवाद

प्रकरण १

कुरआनः ईश्वराचा ग्रंथ-

प्रेषित मुहम्मद यांनी जेव्हा दावा केला की, कुरआन हा मानवाच्या मार्गदर्शनासाठी ईश्वराने त्यांच्यावर प्रकट केलेला ग्रंथ आहे, तेव्हा त्यांच्यावर विश्वास न ठेवणारे अनेक होते. त्यांच्यासाठी हा पवित्र धर्मग्रंथ ही ईश्वराची रचना असण्याऐवजी मानवी होती. मग कुरआनने या संशय घेणा-यांना आव्हान दिले की, त्यांचे म्हणणे खरे असेल तर त्यांनी " यासारखा धर्मग्रंथ " निर्माण करावा. (५२:३४) याशिवाय कुराआनने स्पष्ट शब्दात हेही घोषित केले, की सगळ्या मानवजातीने आणि जिन्न यांनी त्यासारखा ग्रंथ निर्माण करण्याचे सामुहिक आणि निकराचे प्रयत्न केले तरी त्यात त्यांना अपयश येईल. (१७:८८)

कुरआन शाश्वत ग्रंथ असल्याने पृथ्वीवरच्या प्रत्येक मानवासाठी निवाड्याच्या दिवसापर्यंत सततचे आव्हान आहे. आता प्रश्न असा आहे की या पवित्र ग्रंथाची काय वैशिष्ट्ये आहेत, ज्यामुळे त्यासारखा ग्रंथ निर्माण करणे अशक्य बनले आहे. कुरआनात त्याच्या अव्दितीयतेचे अनेक पैलू आहेत, त्यापैकी एक म्हणजे सुसंगती. "कुराअनसंबंधी सखोल विचार करत नाहीत का? तो अल्लाहकडून प्रकट झाला नसता तर त्यांना त्यात अनेक विरोधाभास जाणवले असते."(४:८२) प्राध्यापक अरबेरी यांनी 'इख्तेलाफ' या अरेबिक शब्दाचे भाषांतर ' विसंगती ' असे केले आहे. ग्रंथामध्ये विरोधाभास, विषमता आणि भेद असा अर्थ देण्यात आला आहे. संपूर्ण सुसंगती हा अतिशय दुर्मिळ गुण असून, ते ईश्वराचे असाधारण गुणवैशिष्ट्य आहे. त्यामुळे ज्यात विरोधाभास नाही असा ग्रंथ लिहिणे कुठल्याही माणसाच्या कुवतीबाहेरचे आहे. एखादी रचना अगदी निर्दोष होण्यासाठी तिच्या निर्मात्याचे सृष्टीतील ज्यात भूतकाळ आणि भविष्यकाळ सामावला जाईल, अशा ज्ञानावर प्रभुत्व असले पाहिजे. त्यातून प्रत्येक गोष्टीचा विचार हा झालाच पाहिजे आणि त्याचे अत्यावश्यक स्वरुप समजून घेण्याच्या त्याच्या पद्धतीवर संशयाची सावली नसावी. त्याचप्रमाणे त्याचे ज्ञान थेट परिचयाच्या पायावर उभे असावे. ते इतरांकडून अप्रत्यक्षपणे मिळवलेल्या माहितीवर आधारित नसावे. त्याच्याकडे आणखी एक असाधारण गुण असावा. कुठल्याही गोष्टीबद्दल मनात पूर्वग्रह नसावा. वास्तव जसे आहे तसे पाहण्याची क्षमता त्याच्याकडे असली पाहिजे. हे सगळे असाधारण गुण ईश्वराकडे असू शकतात. या कारणाने, त्याचेच बोल

शाश्वतासाठी सगळ्या विसंगतीपासून मुक्त राहतील. याउलट, माणसाने केलेल्या कामाला नेहमी अपरिपूर्णतेचा शाप असतो. कारण तो स्वतःच अपरिपूर्ण आहे. विरोधाभास नसलेला मजकूर लिहिणे हे काम त्याच्या आवाक्यातले नाही.

मानवी युक्तिवादातील विरोधाभास -

माणसाचे काम विरोधाभासांनी भरलेले असणे हा योगायोग नाही. मानवी मेंदूच्या कार्यावर जन्मजात मर्यादा असल्याने ते अटळ आहे. निर्मितीचे स्वरूप असे असते की ते फक्त त्याच्या निर्मात्याचा विचार स्वीकारते. त्याच्या विचारसरणीशी सुसंगत नसलेल्या कुठल्याही तत्त्वाला या विश्वात जागा नाही. ते स्वतःलाच खोडून काढेल. कारण या विश्वापासून ते फार वेगळे असेल. त्यातून निसर्गाच्या नियमांचे पालन होत नसल्याने ते विसंगत असेल. या कारणामुळे माणसाच्या कल्पनेतील कुठल्याही सिद्धांतामध्ये बौध्दिक विसंगती दिसून येते. उदाहरणे घेऊन आपण हा मुद्दा स्पष्ट करु.

डार्विनवाद -

चार्लस डार्विन (१८०९ - १८८२) आणि त्याच्यानंतरच्या वैज्ञानिकांनी सजीव सृष्टीच्या निरीक्षणातून उत्क्रांतीचा सिद्धांत मांडला. पृथ्वीवर आढळणारी सजीवांची अनेक रुपे बाहेरुन एकमेकांपासून वेगळी असल्याचे त्यांना दिसले. तरीही, जैविकदृष्ट्या त्यांच्यात लक्षात येण्याजोगे साम्य होते. उदाहरणार्थ. मागच्या दोन पायांवर उभ्या असलेल्या घोड्याचा आकार मानवी सांगाड्यासारखा होता. या निरीक्षणावरुन त्यांनी असा निष्कर्ष काढला की, माणूस ही वेगळी प्रजाती नसून इतर प्राण्यांसारखाच तो साधारण गुणसूत्रांपासून निर्माण झालेला आहे. बौध्दिक विकासाच्या एकापाठोपाठ येणा-या टप्प्यांमधला महान उत्क्रांतीचा प्रवास सगळ्या संजीवांचा समावेश करणारा होता. सरपटणारे प्राणी, चार पायांचे प्राणी आणि माकडे उत्क्रांतीच्या सुरुवातीच्या अवस्थेत होते. तर माणूस प्रगत अवस्थेत होता. सुमारे शंभर वर्षे माणसाच्या विचारांवर या सिद्धांताचा प्रभाव होता. पण यात अनेक उणिवा असल्याचे पुढच्या संशोधनात उघड झाले. हे निर्मितीच्या चौकटीनुसार नव्हते. संपूर्ण सृष्टीची एक सुव्यवस्था आहे. या सिद्धांतामध्ये या सुव्यवस्थेसंदर्भात मूलभूत मतभेद होते. उदाहरणार्थ, पृथ्वीच्या वयाचा प्रश्न. वैज्ञानिक हिशेबानुसार पृथ्वी दोन अब्ज वर्षांची असल्याचे मानले जाते.

डार्विनच्या कल्पनेतून उतरलेली डार्विनची प्रक्रिया प्रत्यक्षात येण्यासाठी हा कालावधी लहान आहे. शास्त्रीयदृष्ट्या हे सिध्द झालेले आहे की प्रथिन रेणूचे फक्त एक संयुग उत्क्रांत होण्यासाठी लक्षावधी वर्षांपेक्षा जास्त काळ लागला असावा. सध्या पृथ्वीवर जैवविविधतेचे किमान लाखभर वेगवेगळे नमुने अस्तित्वात आहेत. तर दोन लाखांहून जास्त पूर्ण विकसित झालेल्या वनस्पतींच्या प्रजाती आहेत. फक्त दोन अब्ज वर्षात हे सगळे कसे विकसित झाले असतील? तेवढ्या कालावधीत उत्क्रांतीच्या टप्प्यात खालच्या पातळीवर असणारा एखादा प्राणीही विकसित होऊ शकला नसेल. अगणित उत्क्रांतीचे टप्पे पार केल्याने माणसासारखे प्रगत सजीव स्वरुप साकार झाले असावे. प्राध्यापक पॅटो या गणित्तज्ज्ञाने उत्क्रांतीच्या सिद्धांतामध्ये गृहित धरलेल्या जैविक बदलांविषयी काही अंदाज व्यक्त केले आहेत. त्याच्या मते कुठल्याही प्रजातीत किरकोळ बदल घडून येण्यासाठी हा दहा लाख पिढ्यांचा काळ गेला असेल.

उदाहरणार्थ, कुत्र्यापासून घोडा बनण्यासाठी किती प्रदीर्घ कालावधी लोटला असेल याची कल्पना यावरून येईल. या गुंतागुतींच्या उत्क्रांतीच्या प्रक्रियेत समाविष्ट असलेला बदल घडून येण्यासाठी फारच मोठा कालावधी लागला असावा. माणसाचे या जगातले आयुष्यमान विचारात घेतल्यावर या कालावधीची व्याप्ती लक्षात येते. फ्रेड हॉयल आपल्या द इंटेलेक्चुअल युनिव्हर्स या ग्रंथात म्हणतात. "वेगवेगळया मार्गांचा वापर करुन स्वानुभवातून शिकण्याच्या पद्धतीने (ट्रायल अँड एर्र मेथड) जनुकीय माहिती किती कमालीच्या मंद गतीने जमा होते हे एका साध्या उदाहरणावरुन पाहू. आपण अगदी रुढ अर्थाने एक शक्यता गृहीत धरु. डीएनए आराखड्याच्या एका छोट्या तुकड्यावर विशिष्ट प्रथीन सांकेतिक भाषेत लिहिले आहे. समजा डीएनएच्या दुपेडी सर्पाकृतीत त्यासाठी फक्त दहा रासायनिक साखळ्या वापरल्या आहेत. या दहाही साखळ्या योग्य क्रमाने नसतील तर त्या प्रथिनाचे कार्य चालणार नाही. सुरुवातीला या सगळ्या साखळ्यांचा क्रम चुकीचा आहे असे मानू. अनेक स्वैर चुका पार करुन सगळ्या साखळ्या आणि ते प्रथीन योग्य स्थितीत येण्याआधी साखळ्यांच्या आवृत्ती काढण्याच्या किती पिढ्या लोटल्या असतील? डीएनए साखळ्यांच्या चुकीच्या आवृत्ती निघण्याचे प्रमाण लक्षात घेऊन याच्या उत्तराचा अंदाज लावता येईल. प्रयोगातून हा आकडा स्थापित झालेला आहे.

"चुकीच्या आवृत्ती काढतकाढत दहाही साखळ्यांचा योग्य क्रम मिळवण्यासाठी त्या डीएनएला त्या प्रजातीच्या सर्रास दहा कोटी सदस्यांमध्ये

स्वतःचे पुनरुत्पादन करावे लागेल. हे सदस्य पुन्हा पुनरुत्पादन करणारे असतील. या गतीने आवश्यक ती फेरमांडणी असणारा एक जरी सदस्य निर्माण व्हायचा असेल तर त्यासाठी दहा लाख पिढया जाव्या लागतील. समजा हे शक्यतेच्या मर्यादेत बसेल असे वाटले तर मग एखादे प्रथिन जास्त किचकट असेल आणि त्यासाठी डीएनएच्या दहाऐवजी वीस साखळ्या लागत असतील तर काय घडेल याचा विचार करा. तर मग एक लाख कोटी पिढ्या जाव्या लागतील. शंभर साखळ्या लागत असतील (बरेचदा असेच असते)तर मग पिढ्यांची संख्या अशक्य कोटीने जास्त असेल. कारण हे साधण्यासाठी पुनर्स्थापनेचा वेग जेवढा असावा लागतो तेवढा कुठल्याही सजीवात आढळत नाही. म्हणजे नव डार्विनवादाचा सिद्धांत पुराव्यानिशी कुचकमी ठरला आहे. उत्क्रांतीच्या ओघात गुणसत्रांमध्ये किंचित बदल शक्य असू शकेल, पण विशिष्ट लांबीच्या आणि विशिष्ट क्रमाच्या डीएनएच्या साखळ्यांची उत्क्रांती उघडपणे अशक्य आहे." (पृष्ठ ११०)

हॉयलने पूर्वीच सांगीतल्यानुसार, काही झाले तरी, डीएनए सांकेतिक साखळी यांच्या स्थानांची अदलाबदल नुकसानकारक असते, कारण त्यामुळे वैश्विक जनुकीय माहीतीत सुधारणा होण्याऐवजी तिचा नाश होण्याची शक्यता असते.

ही समस्या सोडवण्यासाठी, पॅनस्पर्मिया सिद्धांत हा आणखी एक सिद्धांत मांडला गेला. जीवनाचा उगम बाहेरच्या अवकाशात झाला असे त्यासंदर्भात गृहित धरले गेले. तिथून ते पृथ्वीवर आले. पण या सिद्धांताने नव्या समस्यांना जन्म दिला. जीवन विकसित होण्यासाठी अनुकूल परिस्थिती असणारा ग्रह असणे आवश्यक आहे. या संपूर्ण विश्वात एक पृथ्वी सोडली तर, अशी परिस्थिती कुठे आहे ते अजून तरी कुणाला कळलेले नाही. त्यानंतर बुध्दिवंताच्या एक गटाने 'उद्‌भवलेली उत्क्रांती' या सिध्दांताचा पुरस्कार केला. या सिद्धांतानुसार जीवन - किंवा त्याची निरनिराळी रुपे - एकाऐकी अस्तित्वात आली. पण हा सिद्धांत पोकळ आहे. कोणत्याही बाह्य बलाच्या हस्तक्षेपाशिवाय जीवन असे एकाऐकी अस्तित्वात येणे कसे शक्य आहे? त्यामुळे आपण जिथून सुरुवात केली तिथे परत आलो आहोत. तो मुद्दा म्हणजे बाह्य बल किंवा निर्माता यामुळे इतर सगळे सिद्धांत निष्प्रभ ठरले आहेत.

वस्तुस्थिती अशी आहे की, निर्मात्याला गृहित धरल्याशिवाय जीवनाचे सबळ स्पष्टिकरण देता येत नाही. दुसरा कुठलाही सिद्धांत विश्वाच्या आकृतीबंधांशी अजिबात जुळत नाही. जीवनाच्या स्वभावाशी विसंगत असल्याने, इतर सिद्धांतांना भक्कम मूळ धरण्यात अपयश आले

आहे. निरनिराळ्या क्षेत्रातल्या प्रमुख बुध्दिवंतांनी एनसायक्लोपीडिया ऑफ इग्नरन्स (अजाणतेपणाचा विश्वकोश) या ग्रंथाचे योगदान हे योग्य मानले होते, हे विशेष महत्वाचे आहे. हा ग्रंथ लंडनमध्ये प्रकाशित झाला होता. त्याच्या परिचयात म्हटले आहेः 'या ग्रंथात साठ सुप्रसिद्ध वैज्ञानिकांनी संशोधनाच्या वेगवेगळया क्षेत्रांचा आढावा घेऊन विश्वाबद्दलच्या आपल्या ज्ञानात कशा लक्षणीय उणीवा आहेत हे दाखवून देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे'

या कामातून प्रत्यक्षात या वस्तुस्थितीला शिक्षणक्षेत्राची पोच मिळते,की विश्वाच्या निर्मात्याने त्याची रचना अशी केली आहे, ज्याचे स्पष्टीकरण कोणत्याही यांत्रिक विवेचनातून देणे शक्य नाही. उदाहरणार्थ, जॉन मेनार्ड स्मिथ यांनी लिहीले आहे, 'उत्क्रांतीचा सिद्धांत त्याच्या मांडणीतच समाविष्ट असलेल्या काही समस्यांनी ग्रासलेला आहे. या समस्यांचे काही उत्तर दिसत नाही. कारण आपल्याला सिद्धांताचे बोट धरुन चालावेच लागते. पण भक्कम पुरावा असल्याशिवाय आपण आपल्या सिद्धातांना पुष्टी देऊ शकत नाही.

कुरआननुसार, मानव आणि जीवनाची इतर सर्व रुपे ईश्वराने निर्माण केली आहेत. याउलट उत्क्रांतीचा सिद्धांत सांगतो की, ते एका आंधळ्या यांत्रिक प्रक्रियेतून निर्माण झाले आहेत. कुरआननुसार आकलन स्वतःचे स्पष्टीकरण देते, कारण ईश्वर त्याच्या इच्छेला येईल ते करु शकतो. कोणत्याही भौतिक साधनसंपत्तीविना तो त्याच्या इच्छेला येईल ते निर्माण करु शकतो. उत्क्रांतीच्या सिद्धांताचे असे नाही. कुठलीही घटना घडण्यासाठी काहीतरी कारण असले पाहिजे अशी त्याची मागणी आहे. अशी कारणे सापडू शकत नाहीत. त्यामुळे उत्क्रांतीचा सिद्धांत स्पष्टीकरणाशिवाय राहीला आहे. आपण म्हणू शकतो की तो बौध्दिक पोकळीत हरवला आहे; परंतु कुरआनने देऊ केलेल्या जीवनाच्या स्पष्टीकरणाविषयी असे म्हणणे शक्य नाही.

राजनैतिक तत्त्वज्ञानाचेही असेच आहे. एनसायक्लोपीडिया ब्रिटानिकाच्या १९८४ च्या आवृत्तीनुसार : राजनैतिक तत्त्वज्ञान आणि राजनैतिक संघर्ष मूलतः कुणाची सत्ता कुणावर असावी यातून उद्‌भवलेले आहेत. (१४/६९७). पाच हजार वर्षांपासून नामांकित विचारवंत या प्रश्नाचे उत्तर शोधण्यासाठी कठोर परिश्रम घेत आहेत. पण अजूनही ते पाया उभा करु शकले नाहीत, ज्यावर तर्कसंगत राजनैतिक तत्त्वज्ञान मांडता येईल. स्पीनोझाने याला 'वैज्ञानिक पाया' ही संकल्पना वापरली आहे.

एकूणच, राजनैतिक विचाराच्या बाराहून अधिक विचारधारा आहेत. त्यांचे दोन मुख्य वर्ग पडतात. बेबंदशाही आणि लोकशाही. बेबंदशाहीला तीव्र

हरकत घेतली गेली. याचे कारण म्हणजे एका किंवा अनेक देशांच्या संपूर्ण लोकशाहीवर एकाच व्यक्तीने जुलूमशाही का करावी याचा सबळ तर्क मिळू शकलेला नाही. याउलट लोकशाहीला मात्र फार मोठा लोकप्रिय आधार मिळू शकला. तरीही ती राजनैतिक किंवा व्यावहारिक समस्यांचा बिनतोड तोडगा देऊ शकली नाही. लोकशाही या शब्दाचे मूळ ग्रीक भाषेत मिळते. लोकांकडून चालवले गेलेले राज्य असा याचा शब्दशः अर्थ होतो. हा संकेत म्हणजे सगळ्या रोगांवरचा रामबाण इलाज असल्याचे मोठ्या प्रमाणात मानले गेले. पण कोणत्याही देशांत संपूर्ण जनतेचे राज्य स्थापित करणे अशक्य असल्याचे सिद्ध झाले आहे. सगळ्यांनीच शासन चालवायचे असेल तर त्याच वेळेस - त्यांना कोण शासित करणार? त्यांच्यावर कुणाचे शासन चालणार? एकाच वेळेस सगळ्यांना सत्ता मिळत नसेल तर सगळ्या लोकांचे प्रशासन स्थापन तरी कसे होणार? यासाठी अनेक निरनिराळे सिद्धांत मांडले गेले. त्यापैकी रॉसच्या सिद्धांताला सगळ्यात जास्त मान्यता मिळाली. प्रशासन कुणाचे असावे ते सर्वसाधारण इच्छेनुसार ठरवावे असे त्यात म्हटले गेले. जनमत घेऊन ते ठरवायचे होते. पण ही फार वेळखाऊ आणि अकार्यक्षम प्रक्रिया असल्याने, त्यातून होणा-या खर्चावर न बोललेलेच बरे. लोकांकडून चालवले गेलेले प्रशासन परिणामी निवडून आलेल्या मूठभर लोकांकडून चालवले गेलेले प्रशासन बनले. लोक त्यांच्या इच्छेनुसार मतदान करायला मोकळे असू शकतील, पण त्यानी निवडून दिल्यानंतर, पुन्हा एकदा त्यांच्यावर निवडलेल्या गटाचे राज्य लादले जाते. जगभरातले लोकशाहीतून निवडून आलेले राज्यात आता पूर्वीप्रमाणेच एकाधिकारशहाची भूमिका वठवताना दिसतात.

स्वातंत्र्याचा संकेत परंपरेने लोकशाहीशी जोडला गेला आहे. पण इथेही, एक राजनैतिक व्यवस्था म्हणून लोकांना एखाद्या उघड जुलमी राजवटीपेक्षा जास्त स्वातंत्र्य दिले गेले नाही. सगळ्यांना जन्माने समानता, समान हक्क मिळाले असून ते स्वतंत्र आहेत. या विश्वासाच्या पायावर संपूर्ण लोकशाही उभी आहे. तरीही, त्या पाठोपाठ येणारे वास्तव रॉसने सोशल कॉंट्रॅक्ट या त्याच्या ग्रंथात पहिल्याच वाक्यात व्यक्त केले आहे. 'माणूस जन्माने स्वतंत्र होता, पण नंतर सगळीकडे तो बेड्यांमध्ये अडकला. इथेही माणसाचा मूळ स्वभाव विचारात घेतला पाहिजे. तो सामाजिक प्राणी आहे. मनाला येईल तसे जगण्याचे स्वातंत्र्य असणारे या जगातले स्वतंत्र अस्तित्व म्हणून जगण्याऐवजी, तो या समाज्याच्या गोतावळ्याचा अविभाज्य घटक म्हणून जगतो. दुस-या एका तत्त्वज्ञाची मजल असे म्हणण्यापर्यंत जाते,

"माणूस जन्माने स्वतंत्र नाही तर त्याच्यावर बंधने लादणा-या समाजात त्याचा जन्म होतो."

लोकशाही ही बेबंदशाहीतली खूप मोठ्या प्रमाणातली सुधारणा तर आहेच, पण मर्यादित व्यक्तीस्वातंत्र्य आणि सामाजिक असमानता या समस्यांची उत्तरे त्यातून आपोआप मिळत नाहीत. नेहमी, लोकशाहीच्या नावाखाली निवडून आलेल्यांच्या अल्पलोकसत्ताक पद्धतीकडून एखाद्या घराण्याची एकाधिकारशाही लोकशाहीत घुसडली जाते. त्यामुळे आपण सत्तेच्या संघर्षातले निव्वळ एक प्यादे आहोत ही लोकांच्या मनातली भावना हटत नाही. अठराव्या आणि एकोणिसाव्या शतकात जनतेने प्रशासनातल्या एकाधिकारशाही व्यवस्थांविरुद्ध उठाव केला होता. पण सम्राटशाही राजवटीच्या जोखडातून मोकळे झाल्यावर तिला स्वतःला 'जनतेचे प्रतिनिधी' म्हणवणा-या गटाच्या राजवटीपुढे नाइलाजाने मान झुकवावी लागली. त्यामुळे आपण, 'ईश्वराचे पृथ्वीवरचे प्रतिनिधी' असल्याचा दावा करणा-या जुन्या एकाधिकारशहांच्या राजवटीतल्या जीवनासारखेच जनतेचे आयुष्य बनले. त्यात फार सुधारणा झाल्यासारखे वाटत नाही.

सगळे राजनैतिक तत्त्वज्ञ अशा स्वरुपाच्या विरोधी प्रवाहात सापडलेले आहेत आणि त्यातून सुटका होण्याचा मार्ग दिसत नाही. अगदी तथाकथित जनतेच्या 'प्रतिनिधित्वावर' देखील प्रश्न उपस्थित होतात. इथे ब्रिटिश सनातन्यांचे उदाहरण घेता येईल. एके वर्षी त्यांनी फसवा विजय मिळवला होता. एकंदरित एकशे चव्वेचाळीस जागा जिंकून ते बहुमतात आले होते. परंतु सनातन्यांचा मतांचा हक्क मात्र १९७९ सालापासून घसरत चालला होता. (त्या वर्षी तो ४३ टक्के इतका होता). म्हणजेच जागा विचारात घेतल्या तर या सनातन्यांनी बहुमत मिळवले होते, पण मते विचारात घेतली तर ते फक्त ४३ टक्के मते मिळवू शकले होते.

याला ख-या अर्थाने जनतेचे प्रतिनिधित्व म्हणता येईल? माणसाचे अपयश थोडक्यात या शब्दात सांगता येईल : 'प्लेटोपासून ते आजच्या तारखेपर्यंतच्या राजनैतिक तत्त्वज्ञानाच्या इतिहासातून हे स्पष्ट झालेले आहे, की आधुनिक तत्त्वज्ञान अद्याप मूलभूत समस्यांशीच झगडत आहे.'

वस्तूतः असे फक्त एकच तत्त्वज्ञान आहे जे स्वतःचेच म्हणणे खोडून काढत नाही आणि ते म्हणजे कुरआनने स्थापित केलेले तत्त्वज्ञान. कुराआन सांगतो की, फक्त ईश्वरालाच माणसावर राज्य करण्याचा अधिकार आहेः ते विचारतील,"याबाबतीत आम्हाला काही अधिकार आहेत का?" त्यांना सांगा, 'सगळे काही ईश्वराच्या हातात आहे." (३:१५४).

ईश्वर सार्वभौम आहे ही संकल्पना सुसंगत विचारव्यवस्थेचा मार्ग सुकर करते. ही व्यवस्था कुठल्याही प्रकारच्या विरोधी प्रवाहांपासून मुक्त आहे. पण माणूस सार्वभौम आहे असे म्हटले, की त्यातून उद्‌भवणा-या राजनैतिक सिद्धांतांमध्ये निःसंशय परस्परविरोध विसंगती असतात. राजा प्रजा यांच्यातले फरक मुळापासून उखडून टाकणे हा सगळ्या राजनैतिक सिद्धांतांचा उद्देश राहिलेला आहे. तरीही कुठलीही मानवी व्यवस्था, मग ती कुठल्याही स्वरुपाची असली तरी हे करू शकलेली नाही. लोकशाही आणि एकाधिकारशाही या दोन व्यवस्थांमध्ये मानवी समानता हा अप्रत्यक्ष आदर्श ठरलेला आहे. कारण सत्ता नेहमी मूठभर लोकांच्याच हातात ठेवायची आणि इतरांनी त्यांची प्रजा बनून रहायचे असते. ईश्वर सार्वभौम आहे हे मान्य केल्यावरच फक्त ही विषमता नष्ट होऊ शकते. ईश्वर आहे. तो राज्यकर्ता आहे, बाकी सगळे त्याचे प्रजाजन. माणसामाणसात विभागणी नाही की फरक नाही.

दुहेरी विसंगती -

एखाद्या ग्रथांचे वेगवेगळे भाग परस्पर विरोधी असतील तर त्या ग्रंथाच्या रचनेतच विसंगती असते. एखाद्या ग्रंथाचा आशय, पूर्णतः किंवा अंशतः ज्ञात वस्तुस्थितीशी फारकत घेणारा असेल, तर तो ग्रंथ बाह्य वस्तुस्थितीशी विसंगत असतो. कुरआन न्यायासह दावा करतो की तो या दोन्ही प्रकारच्या विसंगतीपासून मुक्त आहे. याउलट मानवाकडून झालेले कुठलेही काम या दोन्ही प्रकारच्या विसंगतीपासून मुक्त असूच शकत नाही. त्यामुळे इथे म्हणता येते की, कुरआनचा स्तोत्र ईश्वर असलाच पाहीजे. ते माणसाकडून लिहिले गेले असते, तर मानवी कामात नेहमी आढळणा-या विसंगतींचा दोष त्यातही दिसला असता.

एखाद्या ग्रंथात विसंगती उद्‌भवतात ते मुळात त्याच्या लेखकाच्या उणीवांमधून. अशा उणीवा टाळायचे म्हटले तर दोन गोष्टी अत्यावश्यक असतात. संपूर्ण ज्ञान आणि पूर्ण वस्तुनिष्ठता. असा कुठलाही माणूस नाही जो या दोन्ही क्षेत्रात तीव्रपणे अपुरा नाही. फक्त ईश्वरच निर्दोष असतो. मानवाकडून लिहिल्या गेलेल्या ग्रंथांमध्ये विसंगतींचा सुकाळ अटळ आहे, तर ईश्वराचा ग्रंथ आणि फक्त ईश्वराचा ग्रंथ स्वतःला खोटे ठरवत नाही.

माणसाच्या स्वभाविक मर्यादांमुळे, अशा अनेक गोष्टी आहेत ज्या तो आपल्या बुध्दिसामर्थ्यावर आत्मसात करु शकत नाही. त्यामुळे तो अंदाज बांधायला प्रवृत्त होतो. हे त्याला वारंवार चुकीच्या निष्कर्षाकडे आणि निराधार

तंत्राकडे घेऊन जाते. त्याची दिशाभूल करते.

प्रत्येक माणूस बालपणापासून म्हातारपणापर्यंत शिकत असतो. म्हातारे झाल्यावर बालपणी अपरिपक्व वयात स्वीकार केलेली वस्तुस्थिती त्याला अमान्य होऊ लागते. वयाबरोबर त्याच्या ज्ञानात आणि अनुभवात भर पडत जाते. त्यामुळे त्याची मते त्याच्या सुरुवातींच्या निष्कर्षापेक्षा वेगळी दिसू लागतात. अखेरीस जेव्हा मृत्यु येतो, तेव्हाही त्याचे खूप शिकायचे राहून गेलेले असते. त्याच्या मृत्युनंतर त्याची परिपक्व वयातली ठाम मते खोटी असल्याचे सिद्ध होते. अनुभव आणि तर्कबुद्धी यांच्या माध्यमातून निखळ सत्यापर्यंत पोहोचता येत नाही.

माणुस अनवधानाने आणि अजाणतेपणाने अनेक चुका करत असतो. याच्याच जोडीने तो लोभ, वैर, मत्सर, सूड आणि भीती या भावनांनी भारावल्यावर वस्तुस्थितींचा जाणूनबुजुन गैर अर्थ काढायला प्रवृत्त होतो.

माणासाचा सत्याकडे कानाडोळा करण्याचा आणि चुकीच्या युक्तिवादाला बळी पडण्याचा दोष नेहमी त्याच्या मनःस्थितींना आणि विकारांना दिला जातो. मानवी विचारशक्तीवर प्रेम आणि तिरस्कार, मैत्री आणि वैर यांचा प्रभाव असतो. माणसाची अविकारी राहण्याची असमर्थता, त्याचे उंचावलेले किंवा खालावलेले मनोबल, त्याचे यश आणि वैफल्य हे सगळे त्याच्या विचारांच्या दर्जाला रंग देतात. अशी मनःस्थिती, औदासिन्य आणि हेकेखोरपणातले चढउतार अगदी उत्कृष्ट विचारांनाही सत्यापासून विचलित करु शकतात.

अशा औदासिन्यापासून आणि अशा मर्यादांपासून मुक्त असणारा असा एकमेव आहे, तो म्हणजे सर्वशक्तीमान ईश्वर! म्हणूनच त्याच्या वचनात परिपूर्ण सुसंगती आहे.

बायबलमधील विसंगती -

हा मुद्दा स्पष्ट करण्यासाठी आपण बायबलचे उदाहरण घेऊ . बायबल हा साक्षात्कारांचा ग्रंथ असून तो कुराआनचा अग्रदूत आहे. सुरुवातीला बायबल ईश्वराचे प्रकटीकरण होते. पण नंतरच्या काळात त्यात मानवाने काही माहिती घुसडली. परिणामी अनेक बाह्य विरोधाभासांचा त्यात शिरकाव होऊ लागला. आपण येथे मसीहा (Messiah) च्या वंशावळीचा मुद्दा विचारात घेऊ. बायबलच्या,'इंजील' (Injil) किंवा 'नवीन करार' या नावाने ओळखल्या जाणा-या विभागात अनेक ठिकाणी याचा उल्लेख येतो. येशूच्या वचनांचा संग्रह गॉस्पेल या नावाने ओळखला जातो. मॅथ्यूच्या मते

गॉस्पेलची सुरुवात या संक्षिप्त वंशावळीपासून होतेः "डेव्हीडचा पुत्र, अब्राहमचा पुत्र येशू ख्रिस्ताच्या वंशावळीचा ग्रंथ," (मॅथ्यू १:१).

पुढे अब्राहमपासून सुरुवात करुन जोसेफपर्यंतची ख्रिस्त वंशवृद्धी सविस्तरपणे दिलेली आहे. नवीन करारानुसार जोसेफ म्हणजे, "मेरीचा पती, ज्याच्यापासून येशूचा जन्म झाला." (मॅथ्यू १.१६)

नंतर गॉस्पेलची पाने उलटत वाचक मार्कच्या या विचारापर्यंत येतो." येशू ख्रिस्ताच्या गॉस्पेलची सुरुवात, जो ईश्वराचा पुत्र होता." अशी होती. (मार्क १:१).

नवीन कराराच्या एका प्रकरणानुसार येशू जोसेफ नावाच्या एका व्यक्तीचा पुत्र होता, तर याच नवीन कराराचे दुसरे प्रकरण सांगतो की तो ईश्वराच्या पुत्र होती.

मूळ स्वरुपात इंजिल हा ईश्वराचा ग्रंथ होता, आणि तो विसंगतीपासून मुक्त होता यात काही शंका नाही. नंतरच्या काळातच माणसाने त्यात स्वतःची भर घातली. यामुळे सुरुवातीच्या सुसंगत ग्रंथात विसंगतींचा प्रवेश झाला. आपल्या पवित्र ग्रंथातील विसंगतीचे स्पष्टीकरण देण्याच्या हेतूने ख्रिश्चन चर्चने आणखी एक असाधारण विरोधाभास जन्माला घातला. एनसायक्लोपीडिया ब्रिटानिका (१९८४) मध्ये जोसेफचे वर्णन असे केले आहेः 'येशूच्या इहलोकातला पिता, कुमारिका मेरीचा पती.

धर्मनिरपेक्ष विरोधाभास -

धर्मनिरपेक्ष लिखाणातील गंभीर अंतर्गत विरोधाभास अभ्यासताना मी मार्क्सच्या ग्रंथाकडे वळतो. आधुनिक जगात त्याचे अधिराज्य असणा-या अनुयायांची संख्या प्रचंड मोठी आहे. जॉन गालब्रेथ हा प्रसिद्ध अमेरिकन अर्थशास्त्रज्ञ त्याच्याविषयी लिहितो.

'बायबल हा सामूहिक लेखकाचा आविष्कार आहे हे आपण मान्य केले तर एकट्या लेखकाने खिळवून ठेवलेल्या स्वयंघोषित आणि एकनिष्ठ अनुयायांच्या संख्येच्याबाबतीत मार्क्सची स्पर्धा फक्त मुहम्मदांशी होऊ शकते. ही स्पर्धा खरंच फार काट्याची नाही. मार्क्सच्या आनुयायांनी आता प्रेषितांच्या पुत्रांना फार मागे टाकले आहे.

पण मार्क्सच्या प्रचंड लोकप्रियतेमुळे ही वस्तुस्थिती बदलत नाही की त्याचे ग्रंथ ढळढळीत विरोधाभासांच्या संग्रांहापेक्षा किंचित चांगले आहेत. उदाहरणार्थ मार्क्सच्या मते जगातल्या सगळ्या वाईटाचे मूळ आहे ते वर्गाच्या अस्तित्वात. त्याच्या तत्त्वानुसार, वर्ग विभागणी उत्पन्न होते ती खासगी मालकीच्या व्यवस्थेतून आणि उत्पादनाच्या साधनाचे पांढरपेशा

मध्यमवर्गाकडून केले जाणारे नियमन त्यांना खालच्या कष्टकरी वर्गाची लूट करण्याचे सामर्थ्य देते.

मार्क्सने सुचवलेल्या तोडग्यात भांडवलवादी वर्गाची मालमत्ता जप्त करुन ती कष्टकरी वर्गाच्या प्रशासनाखाली ठेवण्याचा समावेश होतो. अशा रीतीने वर्गविरहित समाज स्थापन होईल असा त्याचा दावा आहे. पण इथेच मार्क्सच्या तत्वज्ञानात मूलभूत दोष आहे. या अदलाबदलीमुळे एक वर्ग जागा सोडतो आणि दुसरा वर्ग त्याची जागा घेतो. पूर्वी जिथे अर्थव्यवस्थेवर मालकीच्या माध्यमातून एका वर्गाचे नियंत्रण होते, तिथे आता नियमन करण्याच्या हक्कातून दुस-या वर्गाचे नियंत्रण येते. मार्क्सचा तथाकथित वर्गविरहित समाज प्रत्याक्षात असा समाज होतो ज्यात भांडवलवादी मालकीची जागा साम्यवादी मालकीने घेतली होती.

मार्क्स एके ठिकाणी ज्यावर टिका करतो, त्यावर दुस-या ठिकाणी तो दुर्लक्ष करतो. पण भांडवलवादी वर्गाबद्दल तीव्र नापसंती आणि दीर्घ द्वेष यामुळे तो आपल्या स्वतःच्या विचारातला हा विरोधाभास बघू शकलेला नाही. भांडवलवाद्यांकडून आर्थिक साधनसंपत्तीचे नियंत्रण दूर करुन ते अधिकारी वर्गाकडे सोपवण्याला तो अनुकूल होता, पण पूर्वग्रहामुळे डोळ्यांवर झापड आल्याने, त्याला त्याच्या कर्माच्या फळांचा अंदाज लावता आला नाही. एकाच घटनेच्या दोन वेगवेगळ्या रूपांना त्याने वेगवेगळी नावे दिली. एके ठिकाणी तो त्याला मूठभरांकडून होणारी अनेकांची लूट म्हणतो, तर एके ठिकाणी, ’सामाजिक सुव्यवस्था’ हे गोंडस नाव देतो.

याउलट कुरआन अशा प्रकारच्या स्व-विरोधाभासापासून पूर्णपणे मुक्त असून त्याच्या आशयात परिपूर्ण ताळमेळ आहे. असे असताना, कुरआनच्या विरोधकांनी कुरआनातही विरोधाभास आढळतात हे सिद्ध करण्याचा प्रयत्न केला, परंतु या संदर्भात त्यांनी दिलेल्या सगळ्या उदाहरणांचा ते जे सिद्ध करु पाहतात, त्याच्याशी काहीही संबंध नाही. उदाहरणादाखल, ते म्हणतात, की अंतिम हजयात्रेच्या प्रवचनात प्रेषितांनी सांगीतले होते की, सगळ्या मानवाचे मूळ पुरुष आदम होते. ते इहलोकातील होते.

या तत्त्वानुसार स्त्रियांना पुरुषांसारखा दर्जा मिळाला पाहिजे. पण कुरआनचे विरोधक म्हणतात की, व्यवहारात असे घडलेले नाही. इस्लामिक समाजात स्त्रियांना दिल्या गेलेल्या कनिष्ठ स्थानाकडे ते बोट दाखवतात. मग या वस्तुस्थितीकडे लक्ष वेधतात की इस्लामिक कायद्याने दोन स्त्रियांची साक्ष एका पुरुषाच्या साक्षीच्या बरोबरीची मानलेली आहे. हे असे आहे खरे, पण ते

विशिष्ट परिस्थितीत! हा नियम कुठल्या संदर्भात लावला गेला ते कुरआनच्या वचनातून स्पष्ट केलेले आहे. विचारार्थ वचन कर्जाच्या लिखित नोंदीच्या संदर्भात आहेः

'आणि दोन पुरुष साक्षीदार घ्या. दोन पुरुष नसतील तर एक पुरुष आणि दोन स्त्रिया. तुम्ही तुमच्या पसंतीचा साक्षीदार निवडू शकता. एका स्त्रीला विसर पडला तर दुसरी स्त्री तिला आठवण करुन देऊ शकेल.'

या वचनाची शब्दयोजना अगदी निःसंदिग्धपणे दर्शवते की, लिंगधारित भेदभाव हा या नियमाचा पाया नाही, तर स्त्रियांची कनिष्ठ स्मरणशक्ती यातून विचारात घेतलेली आहे. यातून सूचित होते ती जैविक वस्तुस्थिती आहे. स्मरणशक्तीच्याबाबतीत स्त्रिया पुरुषांइतक्या कुशल नसतात ही ती वस्तुस्थिती. याच कारणाने, कर्जाच्याबाबतीत स्त्रियांची साक्ष मान्य करायची असेल तर त्यांची संख्या दोन असली पाहिजेः म्हणजे मग नंतरच्या काळात साक्ष द्यायची वेळ आली तर, त्यांच्यातल्या एकीला दुसरीच्या दुबळ्या स्मरण शक्तीची भरपाई करता येईल.

हे मनात पक्के ठसले पाहिजे की या नियमाचा दुसरा कुठलाही अर्थ लावणे म्हणजे त्या धर्मग्रंथाबद्दल संपूर्ण चुकीची समज करुन घेणे. त्याच्याबरोबर हेदेखील विचारात घेतले पाहिजे की आधुनिक संशोधनाने कुरआनच्या या ठाम विधानाला बळकटी दिलेली आहे की स्त्रियांची स्मरणशक्ती दुबळी असते. रशियन वैज्ञानिकांनी हा विषय फार सविस्तरपणे अभ्यासला आहे. त्यांचे निष्कर्ष पुस्तक रुपात प्रकाशित झाले आहेत. १८ जानेवारी, १९८५ च्या टाईम्स ऑफ इंडीयाच्या नवी दिल्ली आवृत्तीत त्याचा गोषवारा 'स्मरणशक्तीचे सामर्थ्य' या शीर्षकाखाली छापलेला दिसतो.

पुरुषांचे स्मरणशक्तीचे आणि गणितीय माहीतीचा अर्थ लावण्याचे सामर्थ्य स्त्रियांपेक्षा वरचढ असते, पण स्त्रियांकडे त्यांच्यापेक्षा जास्त शब्दसंपत्ती असते. असे एका रशियन शास्त्रज्ञाने म्हटले आहे (यूपीआय). 'पुरूषांचे गणित विषयात वर्चस्व असते ते त्यांच्या स्मरणशक्तीचे वैशिष्ट' असे डॉ. व्लादीमीर कोनोवालोव यांनी तास न्यूज एजन्सीला सांगीतले होते.

कुरआनचा नियम, कुठल्याही विरोधाभासाला थारा न देता ही वस्तुस्थिती सिद्ध करतो की, कुरआन एकमेव ईश्वराकडून आले आहे ज्याच्याकडे जीवीताच्या अस्तीत्वाच्या वस्तुस्थितीचे परिपूर्ण ज्ञान आहे. तो प्रत्येक गोष्ट सगळ्या दृष्टिकोनातून बघतो आणि म्हणूनच तो ईश्वर आदेश घोषित करण्याच्या स्थानावर आहे, ज्याचा निसर्गाशी संपूर्ण ताळमेळ आहे.

बाह्य विसंगती -

लिखित साहित्यात बाह्य विसंगती तेव्हा आढळते जेव्हा त्यात ठामपणे मांडलेल्या विचारांचा बाह्य जगातील एखाद्या वस्तुस्थितीशी विरोधाभास असतो. माणसाचे बोलणे आणि लिहिणे त्याच्या स्वतःच्या ज्ञान कक्षेतले असते.त्यावर मानवी मर्यादा असल्याने तो जे लिहितो किंवा बोलतो ते बाह्य वस्तुस्थितीशी मिळतेजुळते नसते. हा मुद्दा स्पष्ट करण्यासाठी आपण काही तुलनात्मक उदाहरणे घेऊ.

काही प्राचीन अरब जमातींनी त्यांच्या पोटच्या मुलांचा जीव घेतलेला आहे. बहुधा तान्ह्या मुली मोठया कुटुंबाला पोसू न शकण्याची भीती यामागे असावी. याच संदर्भातून पुढील वचने प्रकट झालेली आहेत.

“कमतरतेच्या भीतीने पोटच्या मुलांचा जीव घेऊ नका. आम्ही त्यांच्यासाठी आणि तुमच्यासाठीही चरितार्थ पुरवू. खरोखर, त्यांचा जीव घेणे हे फार मोठे पाप आहे”(१७:३०)

कुरआनच्या या घोषणेत हा दावा सूचीत होतो की, लोकसंख्येच्या वाढीमुळे पृथ्वीवर माणसाच्या चरितार्थात समस्या निर्माण होऊ नयेत. मग या वाढीचे प्रमाण आणि दर काही का असेन. शिवाय हेदेखील सूचित होते की चरितार्थ आणि मानवी लोकसंख्या यांच्यात कायम अनुकूल संतुलन असावे. उद्यादेखील आजसारखी चरितार्थाची साधने मुबलक प्रमाणात असावीत. युगानुयुगे श्रद्धेचा भाग म्हणून मुस्लिम या दाव्याला पाठिंबा देत आहेत. हा विषय त्यांनी ईश्वराकडे, त्या महान दात्याकडे सोपवला आहे.

कुरआनने हा दावा केल्यानंतर हजार वर्षांनी ब्रिटिश अर्थशास्त्रज्ञ रॉबर्ट माल्थस (१७६६-१८३४) याचे एक पुस्तक १७९८ साली प्रसिद्ध झाले. त्यात ’समाजाच्या भविष्यकालीन प्रगतीवर होणारे लोकसंख्येचे दुष्परिणाम - लोकसंख्येचे तत्त्व’ या निबंधातून त्याने लोकसंख्यावाढीवरचा त्याचा प्रसिद्ध सिद्धांत मांडला होता. तो असा : ’लोकसंख्या, नियंत्रण नसेल तर अवाढव्य गतीने (भूमीतीय गतीने) वाढते. चरितार्थाची साधने मात्र गणितीय गतीनेच वाढतात.’

सोप्या वाक्यात सांगायचे झाले तर, लोकसंख्येतली वाढ आणि चरितार्थाच्या साधनांची वाढ नैसर्गिकरित्या एकसमान नसते. लोकसंख्या भूमीतीय गतीने वाढते. तिचे प्रमाण १-२-४-८-१६-३२ या पद्धतीने होते. या उलट धान्य उत्पादनाचा वेग १-२-३-४-५-६-७-८ असा गणितीय पद्धतीने होतो. त्यामुळे अवाढव्य लोकसंख्यावाढीशी त्याची संख्या जुळत नाही. माल्थसच्या मते या समस्येचा एकमेव तोडगा म्हणजे मनुष्यप्राण्याने त्याच्या

जन्मदरावर ताबा ठेवावा. लोकसंख्या विशिष्ट प्रमाणाबाहेर वाढू देता कामा नये. नाहीतर पृथ्वीची लोकसंख्या चरितार्थाच्या उपलब्धतेशी विषम प्रमाणात होईल आणि दुष्काळाचे युग अवतरेल. ज्यात अगणित लोक उपासमारीला बळी पडतील.

माल्थसच्या या पुस्तकाचा प्रभाव फार मोठा होता. लेखक आणि विचारवंत यांचा त्याला भरघोस पाठिंबा मिळाला. त्यातून जन्मनियंत्रणाच्या आणि कुटुंबनियोजनाच्या अनेक योजना सादर केल्या गेल्या. तथापी, अलिकडच्या संशोधकांनी असा निष्कर्ष काढला आहे की, माल्थसचे अंदाज अगदी चुकीचे होते. ग्वायने डायर याने या संशोधनाची माहिती एका लेखातून दिलेली आहे. त्या लेखाचे शीर्षक असे चिथावणीखोर होतेः 'माल्थस : एक खोटा प्रेषित ." २८ डिसेंबर, १९८४ च्या 'द हिंदुस्थान टाईम्स' (नवी दिल्ली आवृत्ती) मध्ये हा लेख आलेला होताः

आज माल्थसची दिडशेवी पुण्यतिथी होऊन गेली. अजूनही त्याचा अशुभ अंदाज खरा ठरलेला नाही. त्याने अंदाज केल्याप्रमाणे जगाची लोकसंख्या भूमीतीय गतीने दुप्पट, चौपट झालेली आहे. युद्ध आणि इतर आपत्ती यामुळे त्यावर किंचित नियंत्रण आलेले दिसते. त्याने हा सिद्धांत लिहिला तेव्हापेक्षा आज ती सुमारे आठपट झालेली आहे. पण अन्न उत्पादनाची गतीही खूप वाढलेली आहे. सध्याची पिढी सरासरीने जगाच्या इतिहासातली उत्कृष्ट पोषण मिळणारी पिढी आहे.

माल्थसचा जन्म 'पारंपरिक शेतीच्या' युगात झाला होता. 'वैज्ञानिक युग' येईल आणि त्यात उत्पादनात अद्‌भुत वाढ होईल याची त्याला कल्पना होऊ शकली नाही. माल्थसच्या मृत्युनंतर दिडशे वर्षात शेतीच्या कृतीपद्धतीत अमुलाग्र बदल झाले आहेत. विशेषत्वाने उच्च उत्पादन देतील अशा बियाणांची लागवड होऊ लागली आहे. पाळीव प्राणी पूर्वीपेक्षा जास्त दुग्ध उत्पादने देऊ लागले आहेत. जमिनीची सुपीकता वाढवण्याच्या नवनवीत आधुनिक पद्धती शोधल्या जात आहेत आणि तरीही त्याच वेळेस शेती उत्पादनात दहापट वाढ झालेली आहे.

तिस-या जगाचा विचार करायचा झाला तर, या अविकसित देशांमध्ये आज तीनशे कोटी लोक जगत आहेत. पण तिस-या जगाकडे तीनहजार तीनशे कोटी लोकांसाठी अन्न उत्पादन करण्याचे सामर्थ्य आहे. म्हणजे सध्याच्या लोकसंख्येच्या दहापट लोकसंख्या. एफ. ए. ओ. च्या एका पाहाणीनुसार तिस-या जगाची लोकसंख्या जोमाने वाढत जाऊन दोनहजार सालापर्यंत चारशे कोटींवर गेली तरीही धोक्याचा इशारा मिळण्याचे काही

कारण नाही. लोकसंख्यावाढीच्या बरोबरीने उत्पादनवाढही साधली जाईल. त्या लोकसंख्यावाढीसाठी आवश्यक असेल त्याच्या दीडपट उत्पादन घेतले जाईल अशी साधने उपलब्ध असतील. त्यामुळे प्रादेशिक पातळीवर किंवा जागतिक पातळीवर अन्नटंचाईचे आरिष्ट संभवत नाही. ग्वायने डायर त्याच्या अहवालाचा समारोप या शब्दात करतो : "माल्थस चुकला होता. स्वतःला दुष्काळाच्या खाईत लोटण्याच्या शिक्षेला आम्हाला सामोरे जावे लागणार नाही."

अशा प्रकारे लोकसंख्या आणि उदरनिर्वाहाची साधने यावरचे माल्थसचे पुस्तक मानवीवंशाचा अंदाज बांधण्यात कमालीचे चुकले होते. (लेखकाच्या मृत्युनंतर अवघ्या दीडशे वर्षात हे सिद्ध झाले होते). स्थळ आणि काळाच्या बंधनात काम करणारे ते मानवी मेंदूचे काम होते. याउलट कुरआन आजच्या बाह्य वस्तुस्थितींशी सुसंगत आहे.

ऐतिहासिक चुका -

खिस्तपूर्व विसाव्या शतकात प्रेषित जोसेफच्या कालखंडात, इस्त्राईलच्या पुत्रांनी इजिप्तमध्ये प्रवेश केला. सात शतकांनंतर मूसा यांच्या सोबतींनी इजिप्त ओलांडून सिनाई बेटावर प्रवेश केला. याचा उल्लेख कुरआन आणि बायबल या दोहोंमध्ये आढळतो. पण, जिथे कुरआनातला मजकूर बाह्य इतिहासाशी पूर्णतः सुसंगत आहे, तिथे बायबलमध्ये असे अनेक प्रसंग आढळतात, जे ऐतिहासिक नोंदींपासून वेगळे आहेत. बायबलवर श्रद्धा ठेवणा-यांसमोर यातून अडचणी निर्माण झाल्या. त्यांनी बायबलमध्ये लिहिलेले मान्य करावे की, इतिहासाचे बोट धरुन चालावे? दोन्ही परस्परविरोधी असल्याने त्यांना एकाच वेळेस दोन्ही स्वीकारता येत नाही.

१२ जानेवारी, १९८५ रोजी दिल्ली येथील तहलकाबादमध्ये इस्लामिक अभ्यासाच्या राष्ट्रीय संस्थेत एक मेळावा भरला होता. त्यावेळी भारतीय ज्यू महासंघाचे अध्यक्ष इझ्रा कोलेत यांचे व्याख्यान झाले. त्यांच्या व्याख्यानाचा विषय होताः"ज्यूवाद म्हणजे काय?" बोलण्याच्या ओघात त्यांनी ज्यूंच्या इतिहासावर भाष्य केले. इतर गोष्टींबरोबरच त्यात ज्यूंच्या इजिप्त प्रवेशाचा आणि इजिप्त सोडण्याचा उल्लेख होता. त्यांच्या बोलण्यात जोसेफ आणि मूसा यांच्याबरोबरीने इजिप्तमध्ये त्यांच्या कालखंडात राज्य करणा-या सम्राटांची नावे होती. जोसेफ आणि मूसा या दोघांच्या समकालीन सम्राटांसाठी त्यांनी 'फिरऔन' हे संबोधन वापरले होते.

या कालखंडाशी परिचित असलेल्या प्रत्येकाला हे माहित आहे की,

नांवाचा हा उल्लेख ऐतिहासिकदृष्ट्या चुकीचा आहे. मूसांच्या काळापर्यंत फिरऔन या नावाने ओळखल्या जाणा-या सम्राटांची राजवट सुरु झाली नव्हती जोसेफ यांच्या कालखंडात इजिप्तमध्ये वेगळ्या घराण्याच्या एकाधिकारशहांची राजवट होती.

जोसेफ यांचा इजिप्तमध्ये प्रवेश झाला तेव्हा तिथे हिक्सॉस या नावाने ओळखले जाणारे राजघराणे सत्तेत होते. ते मूळचे अरब होते. ख्रिस्तपूर्व पंधराव्या शतकात तिथल्या देशी जनतेने परकीय राजवटीविरुद्ध बंड केले. अशा रीतीने हिक्सॉस घराण्याची सत्ता संपुष्टात आली.

पुढे इजिप्तमध्ये देशी कायदा स्थापित केला गेला. इजिप्तच्या सार्वभौमत्वाचा ताबा घेणा-या घराण्याने स्वतःसाठी 'फराह' या नावाची निवड केली. याचा अर्थ 'सूर्यपुत्र' असा होतो. त्या काळात इजिप्तचे लोक सूर्याची उपासना, आराधना करीत. जनतेवर राज्य करण्याचा हक्क सिद्ध करण्यासाठी त्यांनी आपण सूर्य देवाचे अवतार आहोत असे घोषित केले.

म्हणजेच, मिस्टर कोलेत हिक्सॉस सम्राटांना फिरऔन म्हणत होते. त्यांच्यासमोर दुसरा काही पर्याय नव्हता. कारण मूसा आणि जोसेफ या दोहोंच्या कालखंडातील सम्राटांचा उल्लेख बायबलमध्ये फराह म्हणूनच येतो. या ज्यू वक्त्याला बायबल किंवा इतिहास यापैकी एकाचीच निवड करता येणार होती, एकाच वेळेस दोहोंची नाही. ज्यू महासंघाचा अध्यक्ष या नात्याने बोलत असल्याने त्यांनी इतिहास बाजूला ठेवला आणि व्याख्यानासाठी बायबलमधल्या माहितीचा आधार घेतला.

पण कुरआनात आपल्याला अशी इतिहासापासून लांब जाणारी माहिती आढळत नाही, आणि कुरआनचा अवलंब करणा-यांना त्यांच्या पवित्र ग्रंथाला पाठिंबा देण्यासाठी जबरदस्तीने इतिहासाचा त्याग करावा लागत नाही. कुरआन प्रकट झाले, तेव्हा लोकांकडे प्राचीन इजिप्तच्या इतिहासाचे ज्ञान नव्हते. नंतरच्या काळात पुराणवस्तुशास्त्राच्या उत्खननामुळेच इजिप्तच्या अभ्यासकांना प्राचीन इजिप्तमधील सम्राटांच्या नोंदी जमा करणे शक्य झाले.

असे असले तरीही, कुरआनात जोसेफला समकालीन असलेल्या इजिप्तमधल्या एकाधिकारांचा उल्लेख येतो, तो ' इजिप्तचा सम्राट' म्हणून. मूसांच्या काळात राहणा-या सम्राटांचा उल्लेख कुरआनात वारंवार फराह म्हणून केला गेलेला आहे. अशा प्रकारे कुरआनातले दाखले ऐतिहासिक वस्तुस्थितींशी तंतोतंत जुळणारे आहेत. याउलट, बायबलमधील दाखले इतिहासाच्या दृष्टीने चुकीचे आहेत. यातून हे सिद्ध होते की, कुरआन

ज्ञानाच्या मानवी स्त्रोताचा आधार न घेता अशा अस्तित्वाकडून लिहिले गेले होते, ज्याचा सत्याशी थेट संपर्क होता.

इतिहासातले उदाहरण -

उत्क्रांतीच्या सिद्धांताला अनुसरुन, माणूस आणि प्राणि या दोहोंची उत्पत्ती एका सामाईक पूर्वजापासून झाली. म्हणजेच, प्राण्यांची एक प्रजाती हळुहळु ऊत्क्रांतीचे अनेक टप्पे पार करुन गेली. त्यातून अखेरीस (एक मोठे वानर) आणि सरतेशेवटी आदिमानव निर्माण झाला.

आपण उत्क्रांतीच्या सिद्धांताला मान्यता दिली तरी, माणूस आणि प्राणी यांच्यामधल्या उत्क्रांतीच्या टप्प्यातल्या काही साखळ्या हरवलेल्या असून अद्याप त्यांचा शोध लागलेला नाही. माणूस आणि प्राणी या दोहोंची गुणवैशिष्टये दाखवणा-या प्रजाती उत्क्रांतीच्या प्रक्रियेत कुठे आहेत? अद्याप या ख-या मध्यसाखळीचा शोध लागेल असा उत्क्रांतीवाद्यांचा विश्वास आहे.

१९१२ साली इंग्रजी वृत्तपत्रांनी ही बातमी जगालाही दिली की, पिल्टडाऊन येथे अर्धामाणूस आणि अर्धा माकड असणा-या प्राचीन प्राण्यांच्या कवटीचा अवशेष सापडला आहे. त्याला पूर्व इतिहास असावा असे त्यात म्हटले होते.यातून डार्विनच्या उत्क्रांतीच्या सिद्धांताला बळकटी देणारा प्रत्यक्ष पुरावा मिळाला होता.

या पिल्टडाऊन माणसाला तत्काळ लोकप्रियता मिळाली. आर. एस. लुल यांच्या 'जैविक उत्क्रांती' या प्रमाण पुस्तकातही हे नाव झळकू लागले. एच. जी. वेल्सचे 'इतिहासाची रुपरेषा' आणि बर्ट्रांड रसेलचे 'पाश्चात्य तत्त्वज्ञानाचा इतिहास' अशा ग्रंथांमध्ये त्याचा असा उल्लेख आला होता की जणू काही 'पिल्टडाऊन' माणसाच्या अस्तीत्वाबद्दल काहीच शंका नाही.

सुमारे पन्नास वर्षे अनेक बुद्धीवंत या 'महान शोधाच्या' रोमांचात हरवून गेले होते. १९५६ मध्ये काही शास्त्रज्ञांच्या मनात मात्र शंकेने घर केले. त्यांनी ब्रिटिश संग्रहालयातल्या लोखंडाच्या अग्नीरोधक पेटीतून पिल्टडाऊन माणसाचे अवशेष बाहेर काढले. नंतर आपला हा 'शोध' त्यानी ब्रिटिश वस्तुसंग्राहालयास सादर केला. आपल्या प्रतिस्पर्ध्याला मूर्ख ठरवण्यासाठी केलेली ती थट्टा होती असे ते काही काळाने सांगणार होते. पण सगळ्या पाश्चात्य शास्त्रज्ञांनी आपली ही करामत इतकी गांभिर्याने घेतल्याचे पाहून खरी गोष्ट बाहेर पडेल या भीतीने ते गप्प बसले. त्यांच्या गप्प बसण्यामुळे कित्येक दशके उत्क्रांतीचा सकारात्मक विचार होण्यात अडथळा निर्माण झाला होता. (ब्रिटानिका विश्वकोश, १९८४,पिल्टडाऊनः माणूस).

कुरआनातून कोड्यात टाकणारी अनेक भाकिते व्यक्त केली गेली आहेत. त्यापैकी एक म्हणजे मेर्नपथ हा इजिप्तचा एक फराह. तो सम्राट रॅमसेस द्वितीय याचा मुलगा. ऐतिहासिक नोंदींनुसार मूसांचा पाठलाग करत असताना हा राजा लाल समुद्रात बुडाला होता. कुरआन अवतरित झाले तेव्हा या फराहचा उल्लेख फक्त बायबलमधून झालेला होता. झुंडीने समुद्रात ओढले जाण्याविषयीच्या एकमेव संदर्भातून त्यात असे म्हटले होते: 'मोठया लाटा उसळल्या आणि त्यात फराह त्याच्या रथासकट ओढला गेला. इतर रथ, घोडेस्वार आणि फराह पाठोपाठ येणारा सैन्याचा ताफा पाण्यात दिसेनासे झाले. त्यातील एकाचाही मागमूस उरला नाही.'

आश्चर्य म्हणजे फराहच्या बुडण्याविषयी सगळ्या जगाला इतकेच माहित असताना, कुराआनने हा अद्‌भूत साक्षात्कार दिला होता:"येणा-या पिढ्यांसाठी संकेत म्हणून आम्ही तुझा मृतदेह आजही सुरक्षित ठेवला आहे."

हे वचन प्रकट झाले तेव्हा किती असाधारण वाटले असेल! फराहचा मृतदेह अबाधित आहे याची त्यावेळेस कुणालाही कल्पना नव्हती. हे सत्य उजेडात येण्यापूर्वी सुमारे चौदाशे वर्षांपूर्वीची ही गोष्ट आहे. प्राध्यापक लॉरेट यांनी १८९८ साली मूसांच्या समकालीन असलेल्या या फराहच्या मृतदेहाचे अवशेष सर्वप्रथम शोधले. जवळपास तीनहजार वर्षे हा मृतदेह थिबेस इथल्या नेक्रोपोलिसच्या थडग्यात आवरणात गुंडाळलेल्या स्थितीत राहिला होता. लॉरेटला तो सगळ्यात आधी आढळला. ८ जुलै, १९०७ रोजी एलीट स्मिथ याने तो आवरणातून वेगळा केला आणि त्याची योग्य वैज्ञानिक तपासणी करुन घेतली. १९१२ साली त्याचे 'रॉयल ममीज' हे पुस्तक प्रसिद्ध झाले. त्याच्या संशोधतून हे सिद्ध झाले की, लॉरेटला आढळलेली 'ममी' खरोखर मूसाच्या समकालीन फराहची होती. हा असा फराह होता, जो 'मूसा यानी ओळखला होता. त्याने आपल्या इच्छेला मुरड घालून मूसा यांचा पाठलाग केला आणि या पाठलागात त्याचा मृत्यू झाला.' ईश्वराच्या इच्छेनुसार, माणसाला संकेत मिळावा म्हणून त्याच्या नाशवंत अवशेषांचा विनाशापासून बचाव झाला होता. कुरआनात असे लिहून ठेवलेले आहे.

त्यानंतर फराहचा मृतदेह कैरो इथे हलवला गेला. १९७५ साली डॉक्टर बकेल यांनी या जतन केलेल्या मृतदेहाची (ममीची) सविस्तर तपासणी केली. या तपासणीच्या निष्कर्षांमुळे चकित होऊन त्यांनी लिहिले आहे की, आधुनिक माहितीच्या सहाय्याने ज्यांना पवित्र ग्रंथाचा पुरावा शोधायचा असेल, त्यांना फराहच्या मृतदेहाच्या संबंधित असलेल्या वचनातून झळझळीत उदाहरण मिळेल. कैरो येथील वस्तुसंग्रहालयातील 'रॉयल

ममीज' या दालनाला भेट दिली असता जतन करुन ठेवलेले राजघराण्यातील पुरुषांचे मृतदेह पाहून त्यांना हा पुरावा मिळेल.

खिस्तांनंतरच्या सातव्या शतकातच कुरआनने ठामपणे सांगितले की, माणसासाठी संकेत म्हणून फराहचा मृतदेह जतन करुन ठेवलेला आहे. पण एकोणिसाव्या शतकात त्या मृतदेहाचा शोध लागल्यावरच या भाकीताला भक्कम पुरावा मिळाला. कुरआन हा ईश्वरी ग्रंथ आहे याचा दुसरा कुठला पुरावा आवश्यक आहे? निश्चितच माणसाने लिहिलेला कुठलाही ग्रंथ याच्यासारखा नाही.

नैसर्गिक घटना -

कुरआन अशा काळात प्रकट झाला, जेव्हा निसर्गाविषयी फार कमी माहिती होती. उदाहरणार्थ पाऊस म्हणजे स्वर्गातील नदीतून पृथ्वीवर होणारा पाण्याचा वर्षाव मानले जाई. पृथ्वी सपाट असून तिच्यावर छत धरणारे आकाश म्हणजे टेकड्यांच्या आधाराने उभे राहिलेले पृथ्वीचे आवरण मानले जाई. ता-यांना पृथ्वीच्याछतावरचे चमकदार चांदीचे खिळे किंवा दोरावर टांगलेले, आणि इकडुनतिकडे हेलकावणारे छोटे दिवे मानले जाई. प्राचीन भारतियांचा असा समज होता की, पृथ्वी गाईच्या शिंगांवर तोललेली असून तिने ती एका शिंगावरुन दुस-या शिंगावर घेतल्यावर भूकंप होतो. कोपर्निकसच्या कालखंडापर्यंत (१४७३-१५४३) सर्वसाधारणपणे असा विश्वास होता की, पृथ्वी स्थिर असून सूर्य तिच्या भोवती फिरतो. (दोनहजार वर्षांनंतर सामोसच्या आरिस्ट्रारकस ने (Aristarchus of Samos)हा सिद्धांत मांडला होता. पण त्याच्या कल्पनांना बैठक मिळू शकली नाही.

विज्ञान आणि तंत्रज्ञानात प्रगती केल्यानंतर, माणसाच्या निरीक्षणाचे आणि प्रयोगांचे क्षेत्र प्रचंड विस्तारले. यामुळे विश्वाच्या ज्ञानाचे अफाट भांडार खुले झाले. जीवनाच्या सगळ्या क्षेत्रांमध्ये आणि विज्ञानाच्या सगळ्या शाखांमध्ये पृथ्वीबद्दल पूर्वी प्रस्थापित झालेल्या सगळ्या संकल्पना नंतरच्या संशोधनातून चुकीच्या असल्याचे सिद्ध झाले. त्यामुळे त्यांचा त्याग केला गेला. म्हणजेच पंधराशे वर्षांपूर्वी माणसाने लिहून ठेवलेले पूर्णपणे बिनचूक असल्याची बढाई माणसाने मारु नये, कारण आता सगळ्या वस्तुस्थितींचे पुनर्मूल्यांकन अलिकडच्या काळात मिळालेल्या माहितीच्या चौकटीतून झाले पाहिजे. प्रत्यक्षात उणीवांपासून संपूर्ण मुक्त असलेला एकही ग्रंथ आढळलेला नाही. याला लक्षणीय अपवाद म्हणजे कुरआन याचा सच्चेपणा शतकानुशतके सगळ्या आव्हानाना पुरुन उरलेला आहे. कुरआन हा ईश्वरी

ग्रंथ आहे याचा ठोस पुरावा यातून मिळतो. ईश्वरास सगळ्या वस्तुस्थिती त्यांच्या मूळ रुपात माहित आहेत आणि ज्याच्या ज्ञानावर काळाचे आणि परिस्थितीचे संस्कार झालेले नाहीत. कुरआनत ही माणसाची रचना असती तर काळाच्या कसोटीवर खरी ठरली नसती. कारण मानवाची दृष्टी याच्या अगदी उलट म्हणजे संकुचित आणि मर्यादित आहे.

कुरआनचे मूलभूत तत्त्व म्हणजे मृत्युनंतरच्या जीवनातील मुक्ती. याच कारणाने ते या जगातील कुठल्याही ज्ञात कलेच्या किंवा विज्ञानाच्या कक्षेत येत नाही. पण ते खुद्द मानवाला साद घालत असल्याने, त्याच्याशी संबंधित असणा-या प्रत्येक विषयाला त्याचा स्पर्श होतो. त्याची कक्षा अफाट असली तरीही त्यातले कुठलेही विधान अयोग्य ज्ञानातून उद्‌भवल्याचे कधीही दिसलेले नाही. बर्ट्रांड रसेल या विख्यात तत्त्ववेत्याने 'विज्ञानाचा समाजावरील परिणाम' या ग्रंथात ॲरिस्टॉटल विषयीचा एक मुद्दा मांडलेला आहे. "स्त्रियांना पुरुषांपेक्षा कमी दात असतात." हे सिद्ध करताना स्त्रियांमध्ये आणि पुरुषांमध्ये दातांची संख्या समान असते, या वस्तुस्थिती विषयीचे त्याचे अज्ञान प्रकट झाले आहे. असे अज्ञान आणि चुकीच्या धारणा कुरआनात कधीही आढळलेल्या नाहीत. यातून स्पष्टपणे दिसून येते की या ग्रंथाचे मूळ ईश्वरी अस्तित्त्वात आहे. या अस्तित्त्वाने खुद्द काळाच्याही पुढे झेप घेतलेली असून ते सध्याच्या ज्ञानापेक्षा अमर्याद पुढे गेलेले आहे, मग आजचे ज्ञान कितीही प्रगत वाटले तरी!.

खगोलशास्त्रातली उदाहरणे -

चंद्र आणि सूर्याच्या बाबतीत कुरआन आपल्याला सांगतो की अवकाशातील हे दोन्ही घटक आपापल्या वर्तुळाकार मार्गातून फिरतात (फलक ३६ : ४०).

डॉक्टर मॉरिस ब्युकाईल या वचनांवर सविस्तर चर्चा करताना म्हणतात 'फलक' या शब्दाचा शास्त्रीय अर्थ आहे कक्षा. त्यांच्या मते या अफाट आणि गूढ अवकाशातील या खगोलीय घटकांच्या हालचालींचे वर्णन करण्यास 'तरंगणे' ही संज्ञा सगळ्यात जास्त योग्य आहे.

डॉ. मॉरीस ब्युकॉईल -पुढे लिहितात, सूर्य त्याच्या कक्षेतून फिरतो हे दाखवण्यात आलेले आहे. पण या कक्षेचे पृथ्वीशी काय नाते असावे याची माहिती मिळालेली नाही. पृथ्वी स्थिर असून सूर्य तिच्याभोवती फिरतो असे कुरआनच्या प्रकटीकरणाच्या काळात मानले जाई. खिस्तपूर्व दुस-या शतकातील टोलेमीच्या काळापासून या भूकेंद्रित व्यवस्थेचा पगडा होता. तो

इसवीसनाच्या सोळाव्या शतकातील कोपर्निकसच्या काळापर्यंत कायम होता. मुहम्मद यांच्या कालखंडात लोकांचा या संकल्पनेला पाठिंबा असला तरीही कुरआनात ती कुठेही आढळत नाही. इथेही नाही आणि अन्यत्र कुठेही नाही.

जीवशास्त्राचा विकास -

१९८४ सालच्या अखेरीस वर्तमानपत्रांनी कुरआनातील जीवशास्त्राच्या भविष्यकालीन ज्ञानाच्या रोचक उदाहरणाना प्रसिद्धी दिली होती. 'द सिटिझन' (२२ नोव्हेंबर, १९८४) या कॅनेडियन वर्तमानपत्राने प्रसिद्ध केलेल्या वृत्ताचा मथळा होताः

'प्राचीन पवित्र ग्रंथ : त्याच्या काळापेक्षा १३०० वर्षे पुढे'. नवी दिल्लीतील द टाईम्स ऑफ इंडीयानेही (१० डिसेंबर, १९८४) अशीच प्रसिद्धी दिली होती.

आधुनिक विज्ञानांवर आधारीत कुरआनातील वचनांवरचा नवा प्रकाश टाकण्याचे काम केले ते डॉ. कीथ मुअर यांनी. ते विख्यात गर्भचिकित्सक आणि कॅनडातील टोरंटो युनिव्हर्सिटीत प्राध्यापक होते. गर्भचिकित्सेचे तुलनात्मक विश्लेषण करण्यासाठी त्यांनी कुरआनातील विधाने आणि आधुनिक संशोधनाचे निष्कर्ष यांचा सखोल अभ्यास केला होता. यासाठी त्यांनी २३:१४ आणि ३९:०६ अशा निश्चित वचनांमधून दिलेल्या गर्भाच्या विकासाच्या वर्णनांचा आधार घेतला. त्यांनी आपल्या सहका-यांसोबत सौदी अरेबियातील जेद्दाच्या अझीझ युनिव्हर्सिटीला अनेक वेळा भेट दिली. कुरआनातील विधाने आधुनिक शोधांच्या प्रत्येक तपशिलांशी सुसंगत असल्याचा आश्चर्यकारक शोध त्यांना लागला. पाश्चात्य जगाला कुरआनातील वस्तुस्थिती उजेडात आणायला १९४० साल उजाडण्याची वाट बघायला लागावी याने ते थक्क झाले होते. यावर लिहिलेल्या एका शोधा निबंधात ते म्हणतात, " १३०० वर्षे प्राचीन असलेल्या कुरआनमध्ये गर्भाच्या वाढीचे टप्पे इतक्या बिनचूकपणे दिलेले आहेत, की ते ईश्वरी साक्षात्कार आहेत यावर मुस्लिमांना तर्कसंगत विश्वास ठेवता यावा."

गर्भाशयातील गर्भाची उत्क्रांती -

गर्भाच्या विकासातील काही टप्प्यांचे कुरआनात दिलेले वर्णन आज आपल्याकडे असलेल्या माहितीशी तंतोतंत जुळणारे आहे. आधुनिक विज्ञानाकडून टीका होईल असे एकही विधान कुरआनात आढळत नाही.

सुरुवातीच्या काळात 'गर्भाशयाच्या आवरणाला लगटलेला एक आकार असतो. (हा सुनिश्चित झालेला आकार आपण पाहू शकतो.) या

विषयी कुरआन आपल्याला सांगतो की त्यानंतर हा आकार चावलेल्या मांसाच्या गोळा ही अवस्था प्राप्त करतो. पुढे त्यात अस्थिपेशी दिसू लागतात आणि त्यावर मांसाचे आवरण चढते. (सुरुवातीच्या आकारापेक्षा हा आकार वेगळा असतो हे दर्शवण्यासाठी वेगळया संज्ञेचा वापर केलेला आहे. ती संज्ञा म्हणजे आवरणातील मांस.

'गर्भाशयात लटकणा-या आकृतीला आम्ही मांसाच्या चावलेल्या गोळ्याचा आकार दिला. नंतर त्या गोळयात हाडे निर्माण केली आणि त्यावर मांसाचे आवरण चढवले.' २३:१४

इथे 'चावलेल्या मांसाचा गोळा' म्हणजे मुदगाह (Mudgah) तर 'आवरणातील मांस' म्हणजे लहम. या फरकावर जास्त भर देण्याची गरज आहे. सुरुवातीला गर्भ म्हणजे लहान आकार असतो. वाढीच्या विशिष्ट अवस्थेत तो उघडच्या डोळ्यांसारखा किंवा मांसाच्या चावलेल्या गोळ्यासारखा दिसतो. या आकृतीत हाडांच्या पेशी तयार होतात. ज्यांना मेसेन चायमा (mesenchyma) म्हटले जाते. नव्याने तयार झालेल्या हाडावर स्नायूंचे आच्छादन निर्माण होते; ज्यासाठी 'लहम' हा शब्द वापरलेला आहे.

गर्भाची वाढ होत असताना काही अवयव प्रमाणबद्ध असतात तर काही पूर्णतः प्रमाणहीन असतात. त्यापासून पुढे नवा जीव निर्माण होतो. ही वस्तुस्थिती आपल्याला माहीत आहे. हा अर्थ निश्चितपणे मुखल्लक (mukhallaq) या शब्दाचा आहे. 'प्रमाणबद्ध आकार देणे ' असा त्याचा अर्थ आहे. सूरः २२:०५ मध्ये हे वर्णन येतेः

"गर्भाशयात लटकणा-या आकृतीला आम्ही आकार दिला. त्या मांसाच्या गोळ्याच्या काही घटकांना सुडौल आकार दिला तर काहींना बेढब बनविले." समाजात आपल्या काळाच्या हजार वर्षापेक्षा आधी, विक्षिप्त श्रद्धा आणि मते प्रबळ होती. त्या कालखंडांत कुरआनचे ज्ञान मिळवणा-यांना सुवर्णसंधीचा लाभ झाला होता. त्यातील विधानांमधून मूलभूत महत्वाची तथ्ये सोप्या भाषेत सांगितलेली आहेत . ती तथ्ये शोधण्यासाठी माणसाला कित्येक शतके वाट बघावी लागली.

विश्वाचा आरंभ -

कुरआनात सांगीतले आहेः अंधश्रद्धावंतांना कळत नाही का, की पृथ्वी आणि आकाश हा एक भरीव आकार (रत्क) होता, ज्याच्या आम्ही ठिक-या उडवल्या (फत्क).... (२१:३०)

रत्क म्हणजे संपूर्णपणा, एकसंघपणा, तर फत्क म्हणजे याच्या उलट, एकसंधपणाच्या चिंधड्या. खगोलशास्त्राच्या अधुनिक संशोधनाने या

संकल्पनेचे समर्थन केले आहे. निरनिराळया निरीक्षणांच्या सहाय्याने वैज्ञानिकांनी असा सिद्धांत मांडला आहे की उच्च घनतेच्या आणि उच्च तापमानाच्या स्थितीचा स्फोट होऊन त्यापासून विश्वाची निर्मिती झाली (बिग बँग सिद्धांत). म्हणजेच विश्व निर्माण झाले. अतिउच्च दबावाखालील, अतीतप्त वायूपासून स्फोटामुळे तारकांच्या आकाशगंगा, खगोलीय धूळ, अनेक लघुग्रह आणि अकाल तयार झाल्या. सध्या आपल्याला दिसणारे आकाशगंगेची हालचाल हा त्या स्फोटाचाच परिणाम आहे. एनसायक्लोपीडिया ब्रिटानिका (१९८४)मध्ये म्हटले आहे की या सिद्धांताला आता बहुतेक खगोलशास्त्रज्ञांची पसंती मिळालेली आहे. सुमारे सहाशे कोटी वर्षांपूर्वी प्रसरणाच्या प्रक्रियेला सुरूवात झाली -- ती सातत्याने सुरूच असली पाहिजे. कारण खगोलीय आकृती केंद्रापासून दूर गेल्या की त्यांचे परस्परांवरील आकर्षण ओसरते. या मूळ पदार्थाचा सुरूवातीचा परीघ १०० कोटी प्रकाशवर्ष असल्याचा अंदाज आहे. तर प्रोफेसर एडिंग्टन यांच्या गणितानुसार सध्याचा परीघ सुरूवातीपेक्षा दहा पटींनी वाढलेला आहे. प्रसरण ही प्रक्रिया आजही सुरूच आहे. प्राध्यापक एडिंग्टन असा खुलासा करतात की तारे आणि तारकासमूह सतत प्रसरण पावणा-या फुग्याच्या पुष्ठभागावरील चिन्हांसारखे असतात. त्यामुळे सगळे खगोलीय गोल परस्परांपासून दूर जात असतात. प्राचीन माणसाची समजूत अगदी चुकीची होती. तारे आपल्याला दिसतात तसेच एकमेकांच्या जवळ असतात असे त्याला वाटे. 'आम्ही आकाशाची बांधणी सामर्थ्यानिशी केली आहे. खरोखर, आम्ही त्याचा विस्तार वाढवत आहोत.'५ व्या सूरःमधील ४७ व्या वचनाचे कुरआनातील हे प्रतिपादन किती लक्षणीय आहे! खिस्तपूर्व नऊशे कोटी वर्षांपूर्वी अस्तित्वात असलेल्या विश्वाचा परीघ सहाशे कोटी प्रकाशवर्षांपासून वाढत जाऊन सध्या सहा हजार कोटी प्रकाशवर्षे इतका झालेला आहे. ही बाब विज्ञानाने स्पष्ट केलेली आहे. याचा अर्थ असा की खगोलीय गोलकांमधील अफाट अंतर कल्पनेपलीकडचे आहे. असाही शोध लागलेला आहे की, आपली पृथ्वी आणि इतर ग्रह जसे सूर्याभोवती फिरतात. तशीच गोलकेही आकाशगंगेचा घटक म्हणून प्रदक्षिणा घालत असतात.

सूर्यामालेतील असंख्य ग्रह आणि उपग्रह एकमेकांपासून खूप दूर अंतरावर असतात आणि तरीहि एका व्यवस्थेनुसार वर्तुळाकार कक्षेत फिरत असतात. याच पद्धतीने प्रत्येक भौतिक वस्तू अत्यंत सूक्ष्म अशा 'सूर्यमालांनी' बनलेली असते. या मालांना अणू असे म्हटले जाते. सूर्यमालेतील पोकळी पाहता येते, पण अणूप्रणालीतील पोकळी फार सूक्ष्म असल्याने दिसू शकत

नाही. उदाहरणार्थ सहा फूट उंचीच्या माणसाच्या शरीरातील सगळे अणू एकमेकांमध्ये अजिबात राहणार नाहीत. अशापद्धतीने एकत्र केले, तर त्याचे शरीर एका ठिपक्याएवढे बारिक होईल. ते फक्त सूक्ष्मदर्शकातूनच दिसू शकेल.

निरीक्षण केली गेलेली सगळ्यात दूरवरची आकाशगंगा सूर्यापासून लक्षावधी प्रकाशवर्षे अंतरावर आहे.

खगोल - भौतिकशास्त्रज्ञांनी गणिताच्या सहाय्याने निश्चित केलेले वैश्विक पदार्थाचे एकूण वस्तुमान अफाट आहे. असे मानले जाते की सगळी पोकळी काढून टाकण्यासाठी हे वस्तुमान एकत्र केले, तर विश्वाचा आकार सूर्याच्या आकारपेक्षा फक्त तीस पट असेल. ही आकडेमोड अगदी अलिकडच्या काळातली आहे हे विचारात घेतल्यास कुरआनने पंधराशे वर्षांपूर्वी ठामपणे केलेले विधान किती असाधारण आहे हे लक्षात येते. एका थिजलेल्या गोळ्याच्या विस्तारामुळे विश्व निर्माण झाले असले तरी त्यातील पदार्थाचे एकूण वस्तुमान स्थिर आहे. त्यामुळे तुलनेने लहान आकारात ते मावू शकते असे कुरआनने सांगितले आहे. विश्वाच्या अंताचे वर्णन त्यात अशा शब्दात केले आहे, ‘त्या दिवशी ,कागदाची गुंडाळी करावी तशी आम्ही या विश्वाची गुंडाळी करू“ (२१:१०४)

चंद्र हा अवकाशातला आपला सगळ्यात जवळचा शेजारी . त्याचे पृथ्वीपासूनचे अंतर फक्त दोन लाख चाळीस हजार मैल. या जवळिकीमुळे त्याच्या गुरूत्वाकर्षणाचा परिणाम समुद्राच्या पाण्यावर जाणवतो. दिवसातून दोनदा समुद्राच्या पाण्याला खूप मोठे उधाण येते. विशिष्ट ठिकाणी लाटांची उंची साठ फुटांपर्यंत जाते. चंद्राच्या या आकर्षणाचा परिणाम भूपृष्ठालाही जाणवतो, पण तो काही इंचाचाच असतो. माणसाच्या दृष्टीने चंद्र आणि पृथ्वी यांच्यामधले अंतर अगदी सोयीचे आहे. त्याचे अनेक फायदे आहेत. उदाहरणार्थ, हे अंतर फक्त पन्नास हजार मैलांपर्यंत कमी केल्यास, समुद्रात वादळी लाटा उठतील. पृथ्वीचा बराच मोठा भाग समुद्रात बुडून जाईल. इतकेच काय वादळी लाटांच्या सतत प्रभावामुळे पर्वतांचे तुकडे पडतील. यामुळे पृथ्वीच्या भूभागाला चंद्राच्या गुरूत्वाकर्षणाचा थेट सामना करावा लागेल आणि त्याला तडे जाऊ लागतील.

खगोलशास्त्रज्ञांच्या अंदाजानुसार पृथ्वी निर्माण झाली तेव्हा चंद्र तिच्या जास्त जवळ होता. त्यामुळे पृथ्वीवर अनेक उलथापालथी होत असत. काळाच्या ओघात पृथ्वी आणि चंद्र एकमेकांपासून दूर झाले आणि सध्याच्या अंतरावर आले. हे खगोलशास्त्राच्या नियमांना धरून होते. शास्त्राज्ञांच्या

समजुतीनुसार सुमारे शंभर कोटी वर्षे हे अंतर स्थिर राहिल आणि मग हेच खगोलशास्त्रीय नियम चंद्राला पृथ्वीच्या अधिक जवळ आणतील. चंद्र पृथ्वीपासून निश्चित अंतरावर आला, की परस्परांना छेदणा-या आकर्षणाच्या बलामुळे चंद्राचे दोन भाग होतील आणि शनीच्या कड्यांसारख्या या भागांमुळे मृत पृथ्वीची शान वाढवतील. ही संकल्पना लक्षणीय प्रमाणात कुरआनातील मताशी जुळणारी आहे. ही घटना एक भौतिक वास्तव आहे. पुढील ओळी त्याचे धार्मिक महत्व विशद करतात.

'निवाड्याचा दिवस जवळ येत चाललाय. दुभंगून चंद्राचे दोन भाग होऊ घातलेत. हा संकेत बघीतल्यावरही अश्रद्धावंत त्याकडे पाठ फिरवून म्हणतात,'मोठी कल्पक जादू आहे ही.'

मधाचा रोगनिवारक गुणधर्म -

कुरआनातून आपल्याला मधाचा रोगनिवारक गुणधर्म कळतो (१६:४९).या वचनाच्या चौकटीतून मुस्लिमांनी मधाच्या औषधी गुणाला फार महत्व दिलेले आहे. तो औषध निर्माण शास्त्रातला महत्वाचा घटक आहे. पण कित्येक वर्षे पाश्चात्य जगाला या औषधी गुणधर्माची कल्पना नव्हती. ते मधाला फक्त द्रवरूप अन्नघटक मानत. विसाव्या शतकापूर्वी युरोपियन शरीरशास्त्रज्ञांना मधाच्या जंतूनाशक गुणधर्माचा शोध लागला नव्हता. एका अमेरिकन माहितीपत्रकात प्रसिद्ध झालेल्या मधावरच्या आधुनिक संशोधनाचा सारांश पुढे दिलेला आहे.

'मध मानवात रोग निर्माण करणा-या जिवाणूंचा शक्तीशाली विनाशक आहे. परंतु विसाव्या शतकापर्यंत हे वैज्ञानिकदृष्ट्या सिद्ध झालेले नव्हते. फोर्ट कोलीन्स इथल्या कोलोरॅडो शेतकी महाविद्यालयातले डॉ. डब्लू.जी.सॅकेट यांनी हे सिद्ध करण्याचा प्रयास केला होता की मध दुधासारखेच रोगवाहक आहे. शुद्ध मधात मिसळलेले ब-याच रोगांचे जिवाणू वेगाने नष्ट झाल्याचे बघून ते थक्क झाले. विषमज्वरचे जिवाणु शुद्ध मधात अठ्ठेचाळीस तासात नष्ट झाले होते. रक्तदोष आणि फुफ्फुस नलिकेचा दाह यांचे चिवट जिवाणु चार दिवस जिवंत राहू शकले. पेरिटोनीटिसचा प्रादुर्भाव करणारे बॅक्टेरिया प्रयोगाच्या पाचव्या दिवशी मृत झाले. डॉक्टर बोडोग बेक यांच्या मते इतर अनेक जिवाणुही मधात इतक्याच वेगाने नष्ट होतात. ते सांगतात, की मधाच्या या जिवाणुनाशक गुणधर्माचे कारण म्हणजे त्याची बाष्प शोषून घेण्याची क्षमता . ते जिवाणुमधला बाष्पाचा एकेक थेंब अक्षरशः काढून घेते. जिवाणुही, इतर सजीवांप्रमाणेच पाण्याच्या अभावी मृत्युमुखी पडतात.

मधाची ही बाष्प शोषण्याची क्षमता अमर्याद आहे. रोझिक्रिशियन, डायजेस्ट,सप्टेंबर १९७५,पृष्ठ ११.

कुरआनचे श्रेष्ठत्व ज्या भाषेत ते लिहिले गेले ती भाषा आहे. कुठलीही भाषा पाचशे वर्षांपेक्षा जास्त काळ एकाच रूपात टिकू शकत नाही या ऐतिहासिक नियमाला ती आश्चर्यकारक अपवाद आहे. पाच शतकांच्या कालखंडात एखादी भाषा इतकी अमुलाग्र बदलते, की भावी पिढ्यांना होऊन गेलेल्या पूर्वजांचे लेखन समजणे कठीण बनत जाते. इंग्रजी काव्याचे जनक जेऑफ्री चॉसर (१३४२-१४००) यांच्या कविता आणि इंग्रजी भाषेतले महान साहित्यिक विल्यम शेक्सपियर (१५६४-१६१६) यांची नाटके आणि कविता विसाव्या शतकातील वाचकांसाठी अत्यंत अनाकलनीय आहेत. महाविद्यालयीन अभ्यासक्रम म्हणून शब्दार्थसूची, शब्दकोश आणि भाषांतरे यांच्या सहाय्याने त्यांचे वाचन होताना दिसते.

पण अरेबिक भाषेचे वेगळेपण धक्कादायक आहे. पंधराशे वर्षांपासून ती काळाच्या कसोटीवर खरी ठरली आहे. शब्दांच्या रचनेत आणि शैलीत अर्थातच थोडी सुधारणा झाली आहे. पण शब्दांनी त्यांचा मूळ अर्थ गमवावा इतके तिचे प्रमाण दिसत नाही. समजा प्राचीन अरेबियातील कुरआनच्या काळातील ,एखाद्याने पुन्हा जन्म घेतला , तर तो ज्या भाषेत स्वतःला व्यक्त करेल ती भाषा आधुनिक अरबांना त्यांची समकालीन वाटेल.

हे पाहून असे म्हणावेसे वाटते की, कुरआनच्या अरेबिक भाषेवर जणू काही दैवी ठसा उमटवला आहे. शेवटच्या दिवसापर्यंत ती कळण्यास सुलभ रहावी म्हणून काळाच्या ओघाने तिला जणू जखडून ठेवले आहे. असे असल्याने अनाकलनीय बनून ‘अभिजात ‘साहित्याच्या खणात धूळ खात पडण्याची वेळ कुरआनवर कधीही येणार नाही. भावी काळातही लोक ते वाचत राहतील आणि त्यापासून प्रेरणा घेत राहतील.

विज्ञानाच्या क्षेत्रात, अलिकडच्या काही वर्षात वेगाने घवघवीत भर पडलेली असली तरीही, आपण परत एकदा कुरआनातील ठोस विधानांकडे येतो, ज्यातून कित्येक वर्षांपूर्वी पदार्थाच्या मूलतत्त्वाचा निष्कर्ष मांडला गेला आहे. काळाच्या ओघात एका विशिष्ट वेळी अरेबिक भाषा सुस्पष्ट झाल्यासारखी वाटते. ती वेळ म्हणजे दैवी साक्षात्काराचा क्षण. विज्ञानही त्याच्या गतीओघात एके ठिकाणी साचेबद्ध झाल्यासारखे वाटते. कुरआनने मांडलेले पदार्थाविषयीचे अंतीम मत कित्येक शतके माणसाला कळलेले नव्हते. इतरही अनेक महत्वाच्या विषयात कुरआनने माणसाच्या बौद्धिक कुवतीला मागे टाकले आहे. त्यातला सगळ्यात महत्वाचा विषय म्हणजे

विश्वाची निर्मिती .

न्यूटनचा प्रकाशाचा सिद्धांत -

मानवी बुद्धिमत्तेने एक प्रमुख वैज्ञानिक सत्य अवगत केल्यासारखी वाटणारी आणखी एक घटना म्हणजे प्रकाशाच्या ख-या स्वरूपाचा बोध. सर आयझॅक न्यूटन (१६४२ -- १७२७) यांनी प्रकाशाचा सिद्धांत मांडला. प्रकाश वेगाने हालचाल करणा-या सूक्ष्म कणांचा बनलेला असतो व हे कण त्याच्या उगमातून बाहेर टाकले जातात आणि वातावरणात विखुरले जातात. न्यूटनच्या असाधारण प्रभावामुळे वैज्ञानिक जगतावर दीर्घ काळ या कणांच्या सिद्धांताचे राज्य होते. एकोणिसाव्या शतकाच्या मध्यावर मात्र प्रकाशाच्या तरंग सिद्धांताला पाठिंबा देताना त्याचा प्रकाशकणांचा सिद्धांत रद्द केला गेला. विद्युतचुंबकीय कणांच्या हालचालींच्या शोधाने न्यूटनच्या सिद्धांताला अखेरचा झटका दिला. यंगच्या संशोधनाने वैज्ञानिकांना पटवून दिले की प्रकाशाच्या तरंगांमध्ये मूलभूत गुणधर्म असतात. हे न्यूटनच्या कण सिद्धांताच्या विरोधात जाणारे होते.

न्यूटन चूक असल्याचे सिद्ध होण्याला फक्त दोनशे वर्षे लागली. याउलट कुरआनने सातव्या शतकात या जगाला संदेश दिला आणि चौदाशे वर्षांचा दीर्घ कालखंड उलटला तरीही त्यातले सत्य अबाधित आहे. याचे कारण म्हणजे त्याचा उगम मानवी नसून दैवी आहे. त्यातील विधानांचे परिपूर्ण सत्य सर्वकाळ सिद्ध होऊ शकते. दुसरा कुठलाही ग्रंथ या अद्वितीय गुणधर्माचा दावा करू शकत नाही.

आईनस्टाईनचा सापेक्षतेचा सिद्धांत घोषित करतो की ग्रह, तारे , तारकासमूह, आकाशगंगा आणि विश्व यांच्या वर्तनाचे नियंत्रण गुरूत्वीय बलाकडून केले जाते आणि त्यांच्या वर्तनाचा अगाऊ अंदाज लावता येऊ शकतो.

ह्यूम (१७११ - १७७६) आणि इतर बुद्धिवंतांनी हा वैज्ञानिक शोध एक तत्त्वाज्ञान म्हणून त्यापूर्वीच विकसित केला होता. कार्यकारणभावाच्या तत्त्वाला अनुसरून विश्वाच्या संपूर्ण व्यवस्थेचे नियमन केले जाते असे या तत्त्वातून सांगितले गेले होते. विश्वावर ईश्वराची सत्ता चालते याविषयी माणसाला कल्पना नसण्याच्या काळात हा सिद्धांत मांडला गेला. नंतरच्या काळात ईश्वराच्या संकल्पनेपासून मुक्ती मिळवण्यासाठी 'कारण आणि परिणामाचे' तत्त्व (Principle of Cause and Effect) बुद्धिनिष्ठ पद्धतीने रूजवले गेले.

पण नंतरचे संशोधन या निव्वळ भौतिक गृहतिकाच्या विरोधात जाणारे होते. पॉल डिरॅक, हिसेनबर्ग आणि इतर विख्यात वैज्ञानिकांनी अणूच्या संरचनेचे विश्लेषण करण्याचे काम हाती घेतले होते. या संशोधनात त्यांना आढळले की , त्याची व्यवस्थ्या सूर्यमालेच्या अभ्यासावरून स्वीकारल्या गेलेल्या कार्यकारण भावाच्या तत्त्वाला छेद देणारी होती. त्यांचा सिद्धांत 'पुंज यांत्रीकी सिद्धांत'(**Quantum Mechanics Theory**) या नावाने ओळखला जातो. या सिद्धांतानुसार पदार्थाचे मूलकणाच्या पातळीवरचे (**subatomic level**) वर्तन स्वैर म्हणजेच मनमौजी असते.

'तत्त्व' या शब्दाचा वैज्ञानिक अर्थ म्हणजे संपूर्ण जगभर सारख्या प्रमाणात लागू होणारा नियम. हा नियम एखाद्या ठिकाणी जरी लागू होत नसेल तर त्याच्या विश्वासार्हतेवर प्रश्न निर्माण होऊ शकतो. सूर्यमालेत पदार्थाचे कार्य कार्यकारणभावाच्या तत्वानुसार चालते. पण मूलकणांच्या पातळीवरून त्याचे वर्तन तंतोतंत अशाच पद्धतीचे होत नसेल तर ते नाकारले गेलेच पाहिजे. आईनस्टाईनला ही संकल्पना अविवेकी वाटली. निसर्गात वरवर दिसणारा हा विरोधाभास उलगडण्यासाठी त्याने जीवनातली शेवटची तीस वर्षे खर्च केली. पुंज यांत्रीकी सिद्धांताचे नियम मोडून वागणे नाकारताना त्याने म्हटले आहे, "ईश्वर विश्वाशी द्यूत खेळतो, यावर माझा विश्वास नाही." त्याने प्रयत्नांची पराकाष्ठा केली तरीही ही समस्या सोडवण्यात त्याला यश आले नाही. विश्वाच्या सापेक्षतेवरचा कुरआनचा शब्द अंतिम असावा असे वाटते. मानवी बुद्धीच्या संदर्भातून विश्वाचा खुलासा करणे शक्य नाही या वस्तुस्थितीचे यथायोग्य वर्णन करताना इयान रॉक्सबर्गने म्हटले आहेः

पृथ्वीवर शोधलेल्या भौतिकशास्त्राच्या नियमांमध्ये स्वैर संख्या असतात. जसे की, इलेक्ट्रॉन आणि प्रोटॉन यांच्या वस्तुमानाचे गुणोत्तर १८४०:१ असे असते. का? पृथ्वीच्या निर्मात्याने स्वैरपणे या संख्या निवडल्या आहेत का?

विश्व कधीही मानवी ज्ञानाच्या कक्षेत येऊ शकणार नाही ही वस्तुस्थिती विज्ञानाला उमगली आहे असे दिसते. विश्व ही सर्वशक्तीमान ईश्वराची अद्‌भुत किमया आहे हे मान्य करावेच लागेल. त्यामुळे 'ईश्वर इच्छा' या संकल्पनेवर आधारित नसेल तर खरा खुलासा मिळवता येत नाही.